

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Ajaloo ja arheoloogia instituut

Getter-Agnes Aareleid

Livia Augusta ja Agrippina Noorem

Bakalaureusetöö

Juhendaja:
PhD Mait Kõiv

Tartu 2018

Sisukord

Sissejuhatus	2
1. Naiste õiguslik olukord ja reaalne positsioon Rooma ühiskonnas	6
2. Livia Augusta	11
2.1 Augustuse abikaasa	11
2.2 Tiberiuse ema	16
3. Agrippina Noorem	22
3.1 Caligula õde	23
3.2 Claudiusse abikaasa	25
3.3 Nero ema	31
3.4 Agrippina surm	35
Kokkuvõte	41
Kasutatud allikad ja kirjandus	43
Summary	45

Sissejuhatus

Rooma ühiskond oli selgelt patriarhaalne ning naistel puudusid ametlikult peaaegu igasugused poliitilised õigused. Sellegipoolest mainivad antiikallikad naisi üsna sageli ning märksa mitmekülgsemalt kui stiilis “abiellus selle-ja-sellega” hoolimata oma selgest vastumeelsusest võimukate naiste vastu. Võrreldes vabariigi ajaga muutus piir avaliku ja valitseja eraelu vahel märksa õhemaks ning naised, kellel traditsiooniliselt nähti rolli vaid eraelus, hakkasid tegutsema ka avalikus elus. Kuid antud muudatused ei juhtunud iseenesest - nende juures on siiski oluline ka nende naiste enda tegevus, kus nad astusid teadlikult nende seatud rangetest piiridest üha kaugemale üle.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida kaht mõjukat Vana-Rooma naist, et mitte öelda *de facto* naispoliitikut. Esimene neist, Livia Drusilla ehk Livia Augusta omas kindlasti olulist mõju keisrinna poolformaalse institusiooni loomisel, teine, Agrippina Noorem, aga viis Livia alkatatu veel palju kõrgemale tasemele. Märkimisväärselt on hinnangud Liviale hilisemas ajalookäsitluses igati positiivsed, samal ajal kui Agrippina Nooremat nähakse parimal juhul “ühemõtteliselt ebameeldiva inimesena”¹ isegi kui tema poliitilisi saavutusi hinnatakse positiivsena. Millist mõju avaldasid need kaks naist Vana-Rooma varase keisririigi poliitikale ning kuivõrd sarnased või erinevad olid nende elukäigud ja eesmärgid?

Kõige põhjalikuma ülevaate varase keisririigi poliitikast annab meile Tacitus oma ajaloolises teoses *Annales* ehk “Annaalid” (pealkiri ei ole Tacituse enda pandud, vaid hiljem lisatud, viidates teose aastate kaupa kirjutatud stiilile). Teos on kirjutatud 2. sajandi alguses ning Tacituse püüdluseks on kirjeldada sündmusi kronoloogiliselt ja võimalikult täpselt. Senaatoriseisusest mehena, ja ilmselt ka keiser Domitianuse türannia tagajärgi nähes, suhtus Tacitus nii keisritesse kui ka Liviasse ja Agrippinasse valdavalt negatiivselt.²

---

¹ Anthony A. Barrett “Agrippina. Seks, võim, poliitika.” Tallinn, 2008. lk 10.

² Publius Cornelius Tacitus, *Annales*. Publikatsioon: “Great Books of the Western World: 15. Tacitus” Chicago, London, Toronto, 1952. *Bibliographical note* lk v.

Teiseks oluliseks allikaks on Suetoniuse “Keisrite elulood”, mis anti välja ligikaudu samal ajal kui Tacituse teos s.t ajavahemikus 117-127.³ Suetonius kirjeldab eelkõige keisreid, kellest ta kirjutab ja nendega otseselt seotut, seega ülejäänud meestest ja naistest on juttu märksa põgusamalt kui Tacitusel. Sellegipoolest pakub Suetoniuse kirjutatu võrdlusmomenti, ühtides tihti Tacitusega, kuid lisab ka olmelisi kuigi vahel ka anekdootlikke detaile, millest Tacitus ei kirjuta ja mille usaldusväärsus on väiksem, kuid sisu samas ilmekam.

Kolmas antud töös käsitletud allikas Livia ja Agrippina eluloo kohta on Cassius Dio “Rooma ajalugu”. Dio kirjutas oma teose juba hiljem, 3. sajandil. Erinevused eelkõige Tacitusega tulevad ilmselt nii ajavahest kui ka Dio vähem allikakriitilisest lähenemisest - Anthony A. Barrett oma Liviast kirjutatud monograafias nimetab Dio koguni naiivseks.⁴ Näiteks on lisandunud mõned räägimad seigad, mida kaks varasemat autorit ei kirjelda. Selle fenomeni kohta pakub Theodor Mommsen üsna loogilise seletuse: kuna kodanikud olid ilma jäetud võimalusest poliitikas osaleda, siis andis see maad kuulujuttudele, mis muutusid ajas ainult hullemaks.⁵

Antiikallikate ja nende poolt kirjeldatud sündmuste tõlgendamisel on töös tuginetud mitmetele uurimustele. Livia tegevust kajastavad eelkõige Theodor Mommseni “A History of Rome under the Emperors” ja Anthony A. Barretti “Livia: First Lady of Imperial Rome”, kuid ka Richard Bauman “Women and Politics in Ancient Rome” pühendab nii Liviale kui Agrippinale suure osa. Agrippinat aga vaatlevad lisaks Mommsenile ja Baumanile veel Barrett ka eesti keeles ilmunud monograafias “Agrippina. Seks, võim, poliitika” ning Alexis Dawson intrigeerivas artiklis “Whatever Happened to Lady Agrippina?”, mis pakub naise surmani viinud sündmuste osas hoopis teistsugust lähenemist.

Lisaks sellele on kasutatud käsitlusi ja allikakogumikku naiste üldise olukorra kohta (vt “Kasutatud allikad ja kirjandus”). On aga huvitav, kuidas Mommsen, kes elas ja kirjutas

---

³ Gaius Suetonius Tranquillus Keisrite elulood. Publikatsioon: “Keisrite elulood” Tallinn, 2009. Toimetaja märkus lk 421.

⁴ Anthony A. Barrett “Livia: First Lady of Imperial Rome” New Haven, London 2002 (e-raamat). lk x.

⁵ Theodor Mommsen “A History of Rome under the Emperors” New York, 1992. lk 116.

valdavalt 19. sajandil, näeb Liviast ja tema mõju poliitikas hoopis teisiti kui moodne ajaloolane Barrett. Mommseni sõnul puudus Livial igasugune huvi poliitika vastu ja ta hoidis vaid oma naiste ringi ning süüdistuste näol tema (halva) mõju kohta Rooma poliitikas oli tegemist vaid õelate kuulujuttudega.⁶ Barrett kirjeldab aga Liviast märksa enam kui tegutsejat, osalist Rooma poliitikas, kuigi mõõnab, et Livia põhiline mõju ja osalus oli siis, kui naine oli juba küpses eas.

Agrippinat näeb Mommsen aga “hullumeelselt ambitsioonikana” ja naisena, kelle “sisemine iha oli tuua Germanicuse dünastia troonile.” Samuti kirjeldab ajaloolane otsesõnu, kuidas naine ei olnud rahul oma “saatusega majapidamises” ja tahtis “osa valitsusest.” Naine surus ennast Mommseni sõnul valitsusse viisil, mis oli “Rooma printsipaadi toimimisega kokkusobimatu.”⁷ Selline sõnakastutus jätab ka Mommsenist mulje kui Agrippina selgest hukkamõistjast ning annab aimu mehe kalduvusest omistada headele naistele poliitilist passiivsust ja halbadele - aktiivsust. Barrett see-eest peab Agrippina tegevust tema iseloomust hoolimata Rooma poliitikas võrdlemisi positiivseks, vaieldes vastu mitmetele tema eellastest Agrippina-teemalise monograafia kirjutajatele. Ta leiab, et Claudiuse režiim muutus märkimisväärselt paremaks, kui Agrippina sellega liitus ja keisri seljatagust oma targa poliitikaga tugevalt kaitses, sest “ainult end turvaliselt tundev valitseja saab olla valgustatud valitseja.”⁸

Selleks, et vältida liigset moodsate väärtushinnangute ülekandumist antud uurimuse teemasse – täielikult on selle vältimine ilmselt võimatu – on töö esimene peatükk pühendatud Rooma naiste üldisele õiguslikule ja reaalsele positsioonile ühiskonnas. Teine peatükk on pühendatud Liviale ja kolmas Agrippinale. Kuigi töös on vaatluse all nende kahe naise roll, on peatükid jaotatud vastavalt seotusele parajasti valitseva keisriga, sest sellest sõltusid väga palju ka antud naiste tegutsemisvõimalused ja ette tulevad probleemid. Selgelt on näha, kuidas abikaasadena üsna edukad naised satuvad poegadele probleemidesse, kuidas põrkuvad roomlastele väga oluline vanemlik autoriteet ja keisri ainuvõim kõigi roomlaste üle.

---

⁶ Mommsen 1992 lk 116.

⁷ Mommsen 1992 lk 167.

⁸ Barrett 2008 lk 9.

Valdavalt on inimeste puhul peale Agrippina ja Livia kasutatud nende tuntud nimesid, kuigi nende nimed muutusid elu jooksul. Prominentsemad näited on siinkohal keiser Caligula, kellele see oli vaid hüüdnimi⁹ ja Nero, kelle enim kasutatav nimi enne keisriks saamist oli Domitius.

---

⁹ "Caligula" tähendab ladina keeles "sõdurisaapake" ja tuleneb asjaolust, et poisikesena riietas ema ta miniatuursesse sõdurivormi.

1. Naiste õiguslik olukord ja reaalne positsioon Rooma ühiskonnas

Kui uurida naiste õigusi Vana-Roomas, või üleüldiselt ajaloos, või paljudes moodsast lääne kultuurist erinevates ühiskondades, tuleb esimese asjana pidada meeles, et ühiskond oli erinevalt tänapäeva läänest sugukonna- ja perekonnakeskne ning ühiskonna algühikuks polnud mitte indiviid, vaid perekond. See tähendab, et nii naised kui mehed teenisid nendele jaotunud rollide kaudu eelkõige perekonna ja kogukonna, mitte oma isiklikke huve.¹⁰ Vana-Roomas oli muude kiidetud vooruste kõrval oluliseks mõisteks *pietas*, mis ligikaudse tõlkena tähendab “kohusetunne”, “kohusetundlik austus”, või “pühendumine perekonnale”.¹¹

Varase keisririigi aegne, aga ka hilisem Vana-Rooma ühiskond oli vaieldamatult siiski patriarhaalne. Kõiki perekonna liikmeid valitses õiguslikult *paterfamilias*, pere vanim meesliige, kellele traditsiooniliselt omistati võim (*potestas*) otsustada oma alluvate elu ja surma üle. Samuti ei olnud naistel võimalust pidada riigiameteid ega osaleda rahvakoosolekutel, viimastel puudus keisririigi ajal küll praktiliselt igasugune võim. Kui mehed vabanesid eestkoste alt puberteedieas, siis naised jäid õigusliku eestkoste alla elu lõpuni, eestkostjaks oli kas isa, abikaasa, mõni muu sugulane või riigi poolt määratud tuutor.

Siiski, naiste õigused Vana-Roomas ei olnud kaugeltki nii piiratud kui pealtnäha paista võib. Näiteks erandiks eestkoste all olemisele määras Augustus seadusega, et iga kolm last sünnitanud ema saab eestkoste alt vabaks.¹² Samuti, juba vabariigi aja lõpus, nagu kirjutab Jérôme Carcopino, võis naine eestkostja puudumise korral, ükskõik kui lühikese, lasta endale preetori poolt uue määrata. Hiljemalt keiser Hadrianuse ajal oli abieluks ka naise vaba nõusolek igati vajalik.¹³ Naine võis omada, pärida ja pärandada vara, mistõttu ka kõige rikkamate seas leidis

---

¹⁰ Samal seisukohal on teiste seas ka Andrew Lintott “The Romans in the Age of Augustus” Chichester, 2010 (e-raamat) lk 79-80.

¹¹ David S. Potter (toim.) “A Companion to the Roman Empire” Oxford, 2006 (e-raamat) lk 313.

¹² Jérôme Carcopino “Daily Life in Ancient Rome” Yale, 1940 lk 84; Lintott 2010 lk 98. Paulus, *Sententiae* 4.9 ütleb siiski, et tegemist peab olema kolme pojaga.

¹³ Carcopino 1940 lk 84.

naisi, kellele kuulus seega ka märkimisväärne majanduslik võim.¹⁴ Vara hulka kuulusid ka orjad. Samuti oli naiste hulk, kes omasid (ja tõenäoliselt ka juhtisid) ärisid, üsna märkimisväärne.¹⁵

Rooma kõrgkihi naised olid kirjaoskajad ja haritud. Augustus pidas Liviaga kirjavahetust (vt peatükk 2) ja Agrippina Noorem kirjutas koguni memuaare, millele Tacitus viitab.¹⁶ Naised õppisid juuratektste ja ladina ning kreeka keele grammatikat kohati lausa “naeruväärse pedantsusega.”¹⁷ Cicero kaasaegse Pompeiuse naine Cornelia aga olnud Plutarchose sõnade järgi “haritud, mängis lüürat, tundis geomeetriat ja võis rääkida filosoofiast kaunilt, ilma liialduse ja pedantsuseta.”¹⁸ Adcock, kelle artiklist pärineb eelnev tsitaat, kahtlustab aga, et valdavalt olid Rooma kõrgkihi naised rohkem oma aladel oskluslikud kui üldiselt haritud ning filosoofia kui antiikne mõttearendamise kunst ei olnud enamasti nende pärusmaa.¹⁹

Kutselisi ameteid oli naistel siiski üsna vähe. Nende hulka kuulus mõistagi kõige vanem amet, mille mõned pidajad olid vabariigi aja kuulsaimad mitteamistokraatidest naised. Teine amet, mida samuti ka naised pidasid, oli näitleja oma.²⁰ Vabakslastu Eucharis Liciniast oli aga kunstnik. Küll aga olid vähemalt kõik märkimisväärsed Rooma näitlejad kreeka nimedega.²¹ Valdavalt olid Rooma naised, eriti aga praeguse uurimuse jaoks olulised aristokraatlikud naised, siiski perenaised, kelle ülesanne oli hoolitseda majapidamise eest. Muuhulgas valmistasid nad ka riideid, näiteks kandnud isegi Augustus ainult oma naispere kätetööd.²²

---

¹⁴ Paar näidet paljudest on näiteks Tacitus XII.22 mainitud Lollia, kes oli nii rikas, et talle jäeti pärast varade ära võtmist alles “ainult” 5 miljonit sestertsi või Horatius, kes kurdab rikaste naiste võimu üle, nagu vahendab Carcopino (Carcopino 1940, lk 98). Võrdluseks keskmine sõduri aastapalk oli 900 sestertsi (Barret 2002 lk xii).

¹⁵ Lintott 2010 lk 98.

¹⁶ Tacitus *Annales* 4.53. Agrippina memuaarid pole kahjuks tänapäeval säilinud.

¹⁷ Carcopino 1940, lk 91. Lk 92 kirjeldab Carcopino satiirik Juvenalise kirjeldusi ja suhtumist Rooma haritud naistesse, kohati näib et Carcopino on Juvenalise suhtumise üle võtnud.

¹⁸ Frank E. Adcock “Women in Roman Life and Letters” väljaandes *Greece and Rome* vol. 14, nr. 40 Cambridge, 1945 lk 1-11 (e-väljaanne) lk 6.

¹⁹ Adcock 1945 lk 8.

²⁰ Lintott 2010 lk 99.

²¹ Adcock 1945 lk 10.

²² Lintott 2010 lk 99.

Naiste reaalne tegutsemisvabadus ulatus praktikas juriidiliste tekstide ja ametlike tavade piiridest kaugemale, vähemalt nende puhul, kelle olukord on jõudnud allikatesse s.t rikkad ja linnainimesed. Carcopino väidab, et isa absoluutne võim oma tütarde üle oli II sajandiks m.a.j täiesti kadunud, suurim võim pereisal oli tütreid vastsündinuna hüljata.²³ Samuti kirjeldab Plinius Noorem, kuidas rikas naine Attia Viriola kaebas oma isa kohtusse, et too oli ta pärandusest ilma jätnud ja sellest tuli suur kohtupidamine.²⁴

Rooma abielul oli mitu erinevat vormi. Varasemalt oli kombeks, et kui naine abiellus, läks ta traditsiooniliselt mehe võimu ehk *manus*'e alla, 2. sajandil ei olnud seesugune abieluvorm aga enam normiks,²⁵ mis tähendab et naine jäi seaduslikult isa võimu alla, praktiliselt aga oli sellest eemal elades üsna iseseisev. Samuti näitab abikaasa võimu puudumist naise üle ka see, et naiste abielurikkumine oli üsna sage nähtus.²⁶ Augustus keelustas abielurikkumise küll seadusega, tuues karistuseks nii abielurikkujast naisele kui ka mehele poole tema vara kaotuse ning keelas abielurikkujatel omavahel abielluda (abielu oli kergesti lahutatav), kuid Carcopino väitel näitab seaduse loomine, et probleem oli tõsine, kuid ka seadus ei lahendanud seda. Esimese sajandi lõpuks oli abielurikkumist käsitlev seadus *Lex Iulia de adulteriis* praktiliselt unustatud.²⁷

Kuigi naine allus abielus kas oma mehele või sugulastele, ja kuigi seaduse järgi puudus naisel oma laste ja üldse kellegi teise üle igasugune võim,²⁸ oli tegelikkuses olukord hoopis teistsugune. Juba tuntud vabariigiaegne kirjamees Cicero märgib oma teoses "Kohustustest", et suurimad kohustused on inimesel oma riigi ja vanemate ees.²⁹ Niisamuti oli emal poja üle märkimisväärne võim, nagu selgub järgnevatest peatükkidestki.

Veel tuleb tähele panna, et isegi inimene, kellel ei ole otsest võimu, avaldab perekonnakeskses ühiskonnas toimunule siiski oma mõju. Kuigi üldine arusaam oli, et naised on nõrgemad nii

---

²³ Carcopino 1940 lk 77.

²⁴ Plinius Kirjad 6.33.

²⁵ Gaius *Institutes* 1.111.

²⁶ Juvenalis *Satires* 6.21-8.

²⁷ Carcopino 1940 lk 94.

²⁸ Ulpianus *Ediktist* 46.5.

²⁹ Cicero *Kohustustest* 1.58.

füüsiselt kui ka mentaalselt, siis rooma kõrgklassi mehed hindasid oma naisi ja lähedust nendega. Huvitava näitena kõrgklassi naiste olukorrast ja mõjuvõimust kirjutab Tacitus *Senatis* toimunud arutelu aastal 21. m.a.j. Üks senaator, Severus Caecina teeb senatile ettepaneku, et magistraat, kes saab valitsemiseks provintsi, ei tohiks omada luba võtta kaasa oma naist. Lisaks sellele, et naiste kaasavõtmine aeglustavat armee liikumist, kurdab ta järgmist: “Mitte ainult ei ole see sugu nõrk ja raskustele vastuseismises ebavõrdne, kuid, kui see saab endale vabaduse, on see õel, intriigitsev ja võimuahne. Nad eputavad sõdurite ees ja tsentuuriid tantsivad nende pilli järgi.” Samuti kurdab ta, kuidas naised võtavad äriasju enda kätte, kuidas (provintsi) valitsusel olla kaks keset ja et naiste käsud olla isegi despootlikumad ja karmimad. “Varem olid nad piiratud Oppianuse ja teiste seadustega; nüüd, vabad igast piirangust, nad valitsevad meie kodasid, meie tribunale, isegi meie armeesid.”³⁰ Kuid tema misogüünne (ja probleemi liialdav) suhtumine ei leidnud erilist poolehoidu. Oma vastukõnes öelnud Valerius Messalinus, et need vähesed asjad, mida mehed oma naiste soovide järgi teevad, ei ole neile koormaks. Ja kuigi sõda vajavat tõesti, et mehed oleks häirimata, on parim lohutus sõjaraskustele just oma naise seltskond. Ta sõnas, et Oppianuse seadused olnud omaaegse olukorra jaoks idas vajalikud, kuid nüüd olid seadused täiendatud. Niisamuti oli olemas nii halbu naisi kui ka halbu mehi. Drusus lisab, et Augustusel oleks olnud väga raske minna võõrsile, kui ta oleks pidanud ennast lahti rebima oma armastatud naisest. Antud Caecina ettepanek ei läinud läbi.³¹

Oli aga veel üks eriline grupp naisi, kelle õigused ulatusid ülejäänute omadest veelgi kaugemale – jumalanna Vesta neitsilikud preestrinnad. Neile mitte ainult ei lubatud, vaid paljudes rituaalides lausa oodati osalust avalikus elus. Neid saatis rituaalse vitsakimbuga liktor, kelle eesmärgiks oli teha rahvahulgas teed ning neile andsid teed isegi preetorid ja konsulid. Vesta neitsid olid ainsad, kes võisid sõita kaherattalise kaarikuga (*carpentum*) ning nad võtsid koos magistraatide ja senatiga osa erinevatest festivalidest nii maal kui linnas ja ka erakorralistest tseremooniast.³² Ainsate naistena võisid nad anda kohtutes ise tunnistusi selle asemel, et lasta

---

³⁰ Tacitus *Annales* 3.33.

³¹ Tacitus *Annales* 3.34-5.

³² Inge Kroppenberga “Law, Religion, and Constitution of the Vestal Virgins” väljaandes *Law and Literature*, vol. 22, nr. 3 New York, 2010, lk 418-439 (e-väljaanne) lk 420.

eestkostjal seda nende eest teha.³³ Vesta neitsid olid ka legaalselt iseseisvad (*sui iuris*), mitte ei kuulunud kas või formaalselt eestkostja võimu alla nagu ülejäänud Rooma naised.³⁴ Antud uurimustöö kontekstis on nende õigused aga olulised seetõttu, et keisrid hakkasid Vesta neitsite õigusi kas osaliselt või täielikult jagama ka oma naisperele, seda loomulikult aga ilma nõudeta jääda neitsiks.

Üldiselt peavad Rooma ajaloolased Tacitus, Suetonius ja Dio naisi piisavalt tähtsaks, et mitte ainult ära märkida nende seoseid ja abielusid, vaid ka nende tegusid. Naiste olulise mõjuga Rooma varase keisririigi poliitikas nõustub ka Rooma poliitilisest naistest märkimisväärselt kirjutanud Richard Bauman, kes samuti kinnitab, et varase keisririigi perioodil olid naised poliitikas erakordselt mõjukad, see tähendab need, kes olid keisri lähikonnas; samas kui ülejäänud naistel puudus igasugune mõju justnagu nende meessoost kaaslastel.³⁵

---

³³ Kroppenberga 2010 lk 421.

³⁴ Kroppenberga 2010 lk 423.

³⁵ Richard Bauman "Women and Politics in Ancient Rome" London, 1994 (e-raamat) lk 6.

2. Livia Augusta

Livia Drusilla, hiljem Augustuselt pärandusega nimeks saanud Julia Augusta, oli Rooma esimene keisrinna, keda mäletatakse üldiselt hästi nagu ka tema meest Augustust hoolimata antiikautorite üldisest vaenulikkusest tema suhtes. Tema poliitilise mõju tippaeg jääb aga tema poja, keiser Tiberiuse aega. Naine oli ühtlasi ka keiser Claudius vanaema ja Galigula vaarema. Keiser Galbale jätnud naine viiekümne miljoni sesterti suuruse päranduse, mida mees küll kunagi kätte ei saanud, kuid sellegipoolest pidanud too teda kõige suurema au sees.³⁶ Keiser Otho vanaisa olevat aga tänu Livia soosingule senaatoriks saanud.³⁷ Oma päritolult kuulus ta Rooma aristokraatia tippu, olles isegi Rooma mõistes, kus võim kuulus juba vabariigi ajal väga kitsale eliidile, niivõrd uhke sugupuuga, et ühendas Tacituse sõnul endas Rooma parimaid vereliine.³⁸

Livia sündis kas 58. või 59. aastal eKr.³⁹ ning abiellus oma esimese mehe Tiberius Claudius Neroga ligikaudu 43. aastal eKr.⁴⁰ Temaga sai ta ka poja Tiberiuse, tulevase keisri.

2.1 Augustuse abikaasa

Noor Livia jäi keiser Augustusele silma ning kuigi naine oli oma abikaasast rase, tegi Augustus talle abieluettepaneku ning 38. aasta algul nad ka abiellusid.⁴¹ Kui Tacitus kirjutab, et pole päris kindel, kas see sündis vastu Livia tahtmist,⁴² siis Suetonius ütleb, et põhjus, miks Augustus lahutas oma naisest Scriboniast, oli seetõttu, et naine oli selgelt kurtnud, et armukese mõjuvõim oli liiga suur ja see armuke oli tõenäoliselt Livia.⁴³ Igatahes Augustuse ja Livia edaspidist abielu kirjeldavad nii Dio, Tacitus kui Suetonius kui üksmeelset. Barrett väidab, et Augustust tõmbas Livia juures ligi ka tema päritolu – tema suguvõsa oli märksa uhkem kui Augustuse oma – ning

---

³⁶ Suetonius *Galba* 5; Tacitus *Annales* 5.1.

³⁷ Suetonius *Otho* 1.

³⁸ Tacitus *Annales* 5.1.

³⁹ Barrett 2002 lk xvii.

⁴⁰ Barrett 2002 lk xvii.

⁴¹ Barrett 2002 lk xvii; Tacitus *Annales* 1.10.

⁴² Tacitus *Annales* 5.1.

⁴³ Suetonius *Augustus* 69.

ka John Carter väidab Cassius Dio *Rooma Ajaloo* väljaande sissejuhatuses, et abielu Liviaga aitas Augustusel pälvida senatiaristokraatia omaksvõttu.⁴⁴ Loomulikult tähendas abielu keisriga ka Liviale märkimisväärset mõjuvõimu kasvu, kuid kasu ei olnud kindlasti ühepoolne.

Keisrinna Livia peamist rolli Augustuse ajal nähakse oma mehe nõuandjana. Mees kuulunud tema nõuandeid juba ammu enne abielu.⁴⁵ Cassius Dio paneb aga Livia suhu pika kõne toetamaks kahtlevat Augustust, mida küll Carter eessõnas peab Dio enda väljamõeldiseks ja ideaalideks,⁴⁶ kuid nähtavasti ei teki Diol kahtlust, et Livia võis olla just nii tark ja kompetentne nõuandja, et kirjutaja ideaale väljendada. Antud loos tunneb Augustus muret temavastaste kuulujuttude ja salasepitsuste pärast, näiteks tuli hiljuti välja Gnaeus Corneliuse vandenõu. Livia nõuanne sisaldab endas argumentatsiooni, et valitseja peaks olema armulik, hävitama vaid salasepitsuste juhid, kuid jätma järgijad alles, ja need muutuvad oma tänus lojaalseiks. Tapmise asemel soovib ta vastased panna hoopis mõnele madalamale ametipostile või siis saata eksiili, kuid neid, kelle kriitika ei tule vaid pahatahtlikkusest, pigem isegi edutada.⁴⁷ Seepeale olevatki Augustus teinud Gnaeus Corneliusest konsuli ning vabastanud keisrivastaste kuulujuttude levitajad hoiatusega.⁴⁸ Kuivõrd on selles Dio tekstis tõde, pole teada, aga see on fakt, et Augustus paistis silma oma leebusega ka Suetoniusele.⁴⁹

Et Augustus vähemalt pereelulistest küsimustes Liviaga tihedalt suhtles ja tema nõuandeid kuulas, näitab kiri, mida Suetonius lausa tsiteerib: “Arutasin Tiberiusega [see tähendab Livia pojaga], nagu sa käskisid, mu Livia, mida peaks sinu pojapoja Tiberiusega tegema Marsi mängudel.”⁵⁰ Küsimus kirjas puudutab eelkõige seda, et nad polnud päris kindlad, kas Livia pojapoeg on tervemõistuslik või mitte; kas tuua ta avalikku ellu ja anda talle ameteid nagu kohane või siis pigem varjata teda võimaliku naeruvääristamise hirmus. “Mis puutub siiski

---

⁴⁴ Lucius Cassius Dio Rooma ajalugu. Publikatsioon: “The Roman History: The Reign of Augustus.” London, 1987 toimetaja märkus lk 8.

⁴⁵ Barrett 2002 lk 21.

⁴⁶ Carter 1987 lk 25.

⁴⁷ Dio 55.14-21.

⁴⁸ Dio 55.22.

⁴⁹ Suetonius *Augustus* 51.

⁵⁰ Suetonius *Claudius* 4.

neisse asjusse, mille kohta sa praegu küsid, siis pole mul midagi selle vastu, et ta hoolitseb Marsi mängude ajal preestrite söömaaja eest, kui ta ainult laseb oma hõimlasel Silvanuse pojalt end juhendada, et ta ei teeks midagi, mis võiks silma torgata ja naeruväärne paista.”⁵¹ Augustus lõpetab kirja järgmiselt: “Sul on minu seisukohad, mu Livia, mille kohaselt tuleb ükskord kogu asja kohta midagi ära otsustada, et me ei jääks alatiseks lootuse ja hirmu vahele kõikumama.”⁵² Seega, Augustus ei anna Liviale otsest käsku ja pigem hoopis kuulab ka tema arvamust. Samuti on kirjas selgelt näha, kuidas pere- ja poliitiline elu olid omavahel läbi põimunud, mille tõttu ei saa sugugi välistada, et Livia andis nõu ja “käske” ka muudes küsimustes.

Siiski oli keisrina Augustus otsustaja, kuid Livia palveid ei jätnud ta täielikult kuulamata. Suetonius kirjeldab, kuidas Augustus ei tahtnud Rooma kodakondsust eriti võõramaalastele välja anda. Livia palus seda näiteks ühele maksukohuslasest gallile; Augustus pidas kodanikuõiguste barbarile andmist Rooma au riivamiseks, kuid pakkus mehele siiski maksuvabastust.⁵³ Livia kõige mõjukam sooviavaldus ja nõuanne oli aga ilmselt Tiberiuse adopteerimine 4. aastal m.a.j. Suetonius kirjeldab otsekoheselt, kuidas kuulujutud käisid, et Augustus olla Tiberiuse “julmi kombeid avalikult ja varjamatult” tauninud, kuid just abikaasa palvetele järele andes otsustas ta noormehe siiski lapsendada.⁵⁴ Seda, et Tiberius lapsendati just Livia soovi järgi, kinnitab ka Tacitus.⁵⁵

Samas muidugi mängis siin rolli ka asjaolu, et Augustuse lapsendatud tütrepojad Lucius ja Gaius olid hiljuti mõlemad surnud. Viimaste surm ja Tiberiuse lapsendamine tekitas ka kuulujutte, et Luciuse ja Gaiuse surmas oli Livia käsi mängus, mida mainivad nii Tacitus kui Dio. Kui Tacitus on antud kuulujuttude osas kahtlev, tema täpne sõnastus on, et kas noormeeste elu tee “lõikas enneaegselt ära saatus või nende kasuema Livia reeturlikkus”,⁵⁶ siis Dio lükkab kuulujutud vähemalt Gaius Caesari surma osas küll ümber, väites et noormees oli ennegi haiglane ja suri

---

⁵¹ Suetonius *Claudius* 4.

⁵² Suetonius *Claudius* 4.3.

⁵³ Suetonius *Augustus* 40.5.

⁵⁴ Suetonius *Tiberius* 21.2.

⁵⁵ Tacitus *Annales* 1.3.

⁵⁶ Tacitus *Annales* 1.3.

lahingus saadud haava tõttu.⁵⁷ Siinkohal tuleb ilmselt nõustuda Mommseniga, kes argumenteerib, et asjaolu, et kodanikud ei saanud enam poliitikast osa võtta, lõi olukorra, kus nende ainsaks väljundiks oli kuulujuttude levitamine, mis sajanditega ainult eskaleerusid; reaalsuses on aga vähe usutav, et Livia sellistes tegudes süüdi oli.⁵⁸

Samal aastal lapsendas Augustus aga ka oma kolmanda tütrepoja Agrippa Postumuse, kuid viimase saatis Augustus 7. aastal Planasia saarele pagendusse. Tacitus väidab, et kuigi Postumusel puudusid head omadused, tegi vananev Augustus seda seetõttu, et Livia oli ta juba niivõrd nõ oma käpa alla saanud.⁵⁹ Dio, kes erinevalt Tacitusest ei ole keisrivõimu suhtes nii kriitiline, lisab loosse aga nüansse: Postumust on kirjeldatud raevuka ja ebaviisakana - ta sõimas Liviast kasu saamiseks ning süüdistas Augustust oma isa päranduse omastamises; noormees kaldus vägivaldsetele vihahoogudele ning veetis enamuse oma ajast kala püüdes, kutsudes ennast Neptunuseks. Seetõttu oli Augustus juba varem saatnud sõjakäigule tema asemel Germanicuse. Dio kinnitab, et kuna Postumus ei suutnud ennast parandada, siis lõpuks tõigi mehe käitumine talle kaasa pärandusest ilmajäämise ja pagendusse saatmise.⁶⁰ Seega, võib arutleda, kui tugev, kuid teatud mõttes oli ka siin Livia mõju.

Enamasti paistab, et Livia siiski toetas Augustuse poliitikat ja tegutses selle nimel. Kui Tiberius vallutas Pannoonia ja Dalmaatsia ning korraldas selle auks Rooma rahvale pidusööke, organiseerisid Livia ja Julia sarnase ürituse Rooma naistele.⁶¹ Suetonius kirjeldab Livia käitumist Tiberiuse ajast: kui Vesta templi naabruses toimus tulekahju, siis Livia, olles isiklikult kohal, õhutas rahvast ja sõdureid hoolikamalt kustutamisel abistama, “nii nagu ta oli harjunud tegema oma abikaasa ajal.”⁶²

---

⁵⁷ Dio 55.10.

⁵⁸ Mommsen 1996 lk 116.

⁵⁹ Tacitus *Annales* 1.3; Dio 54.23.

⁶⁰ Dio 55.32.

⁶¹ Dio 55.2.

⁶² Suetonius *Tiberius* 50.3.

Juba Augustuse ajal sai Liviale osaks märkimisväärseid austusavaldusi, näiteks rajas Augustus sammaskäigu, millele inskribeeriti Livia nimi.⁶³ Samuti, kui Livia poeg Drusus suri, siis lohutuseks selle eest rajati Livia kujusid ning tema nimi kanti kolm last sünnitanud emade nimekirja⁶⁴ (kuigi üks tema lastest oli tütar, seadus kehtis aga poegade kohta), millega anti talle ka vastavad privileegid. Kuid enamus austusavaldusi said naisele osaks pärast keisrist abikaasa ja tegelikult ka tema enda surma.

19. augustil 14 m.a.j Augustus suri⁶⁵ pärast haigestumist. Suetonius kirjeldab seda järgnevalt: “Saanud seejärel kõik minema, esitas ta parajasti Roomast saabunuile küsimusi Drususe haige tütre kohta, kui järsku lahkus elust, suudeldes Liviast nende sõnadega: “Livia, ela, mäletades meie abielu, ja ole terve!”⁶⁶ Tacitus kirjeldab, et Tiberius oli sisenemas Illüüriasse, kui sai Livialt tungiva kirja, mis ta koju kutsus. Livia lasknud maja ümbritseva vahtkonnaga - nagu kriis võimalike rahutuste tekkimise ohu tõttu nõudis - ning rahustuseks saadeti välja häid teateid kuni viimaks sama raport sõnas, et Augustus on surnud ja Tiberius on uus keiser.⁶⁷ Dio lisab sellele loole veel kuulujutu, nagu oleks Livia Augustuse mürgitanud; sest keiser olevat mõni kuu varem külastanud eelpool mainitud Agrippa Postumust ja tahtnud temaga ära leppida. Seega Livia kartnud, et Postumus saab hoopis tema poja asemel keisriks, ja andnud talle mürgitatud viinamarju.⁶⁸ Samas ei Tacitus ega Suetonius antud mürgitamist ei maini, kuigi ka Tacitus räägib sellest, kuidas Augustus külastas Postumust.⁶⁹ Ka siin võib Dio versiooni puhul olla tegemist ajas eskaleerunud kuulujuttudega; niisamuti Augustus suri 77aastasena, see tähendab lihtsalt vanadus on siin kõige tõenäolisem seletus.

Pärast Augustuse matuserongkäiku olevat Livia jäänud matmispaika veel viieks päevaks ja alles siis lasknud Augustuse kondid kokku korjata ja hauakambrisse panna.⁷⁰ Oma testamendis määras

---

⁶³ Suetonius *Augustus* 29.4.

⁶⁴ Dio 55.2.

⁶⁵ Barret 2002 lk xviii.

⁶⁶ Suetonius *Augustus* 99.1.

⁶⁷ Tacitus *Annales* 1.5.

⁶⁸ Dio 56.30.

⁶⁹ Tacitus *Annales* 1.5.

⁷⁰ Dio 56.42.

Augustus Tiberiuse ja Livia esimese järgu pärandisaajate hulka.⁷¹ Tiberius sai pärandusest kaks kolmandikku, ja Livia kolmandiku ning mõlemad pärisid ka tema nime.⁷² Sellega sai Liviast Augusta.

Dio kirjutab, et kui senat Augustuse surematuks s.t jumalikuks kuulutas, siis Livia määrati tema preestrinnaks ning talle omistati au olla pühi kohustusi täites saadetud liktori poolt. Omalt poolt esitletud naine aga teatud Numerius Atticuse, endise preetori, kellele maksnud miljon sestertsi selle eest, et mees tunnistaks, kuidas Augustuse varikuju läks taevasse samamoodi nagu traditsioonis olid läinud Proculuse ja Romuluse omad. Muuhulgas pidas Livia Augustuse auks palees erapidustusi, pannes sellega aluse traditsioonile, mis kestis vähemalt kuni Dio kaasajani.⁷³ Juhtumit taevasse minemisega mainib ka Suetonius, kuid mitte seda, et Livia preetorile maksis.⁷⁴ Üleüldiselt, mis puutub Augustuse mälestamisprotsessi, siis Dio toob eraldi välja, et mainib Livia nime just seetõttu, et too osales otsustes, nagu tal oleks täielik võim.⁷⁵

2.2 Tiberiuse ema

Kui Augustus on ajalukku läinud kui hea ja edukas keiser, siis Tiberiuse maine on vastuoluline. Oma karjääri enne keisriks saamist alustas ta Suetoniuse sõnul edukalt, kuid siis otsustas “parimas eas ja täie tervise juures kõrvale astuda ning eemalduda avalikust elust võimalikult kaugele”.⁷⁶ Tiberius kartis nimelt Augustuse kasupoegadele Gaiusele ja Luciusesele ette jäämist, kuigi Livia olevat teda “alandlikult” tagasi tulla palunud.⁷⁷ Ema aitas teda ka eksiidis - kui mees oli sunnitud Rhodose saarele jääma, siis Livia hankis talle häbistuse varjamiseks Augustuse saadiku ametliku tiitli.⁷⁸

---

⁷¹ Ehk siis nendeks, kes reaalselt päranduse kätte saavad. Teise ja kolmanda järgu pärandisaajad said pärandi vaid siis, kui eelmistega midagi juhtus.

⁷² Suetonius *Augustus* 101.2; Dio 56.32; Tacitus *Annales* 1.8.

⁷³ Dio 56.46.

⁷⁴ Suetonius *Augustus* 100.4.

⁷⁵ Dio 56.47.

⁷⁶ Suetonius *Tiberius* 10.

⁷⁷ Suetonius *Tiberius* 10.

⁷⁸ Suetonius *Tiberius* 12.

Kuid Tiberius muutus Rhodose saarel üha põlatumaks ja vihatumaks, kuniks tema elu sattus seal reaalsesse hädaohtu, misjuures oli ema teda lausa tungivalt palunud, et ta Roomasse naaseks. Augustus jätnud Tiberiuse naasmise lubamise oma lapsendatud poja Gaiuse otsustada. Viimane oli aga isiklike tülide tõttu kasuisa suhtes leebe ja lubas seega ka Tiberiusel naasta.⁷⁹ Pärast seda naasis Tiberius täiel rinnal Rooma avalikku ellu.

Kui Tiberius sai keisriks, lasi ta praktiliselt esimese asjana kõrvaldada oma peamise konkurendi võimule - kasuvend Agrippa Postumuse. Suetonius kirjeldab, et mehe tappis sõjatribuun, kes sai kirja käsuga seda teha, mille olevat kirjutanud kas Augustus või mehe nimel Livia. Igatahes kui sõjatribuun tuli raporteerima täidetud käsku, väitnud Tiberius, et pole asjast midagi kuulnud ja tribuun peab senati ees aru andma. Suetonius ei ole kindel, kas see oli tõesti nii või seetõttu, et keiser valetas, et rahutusi ära hoida.⁸⁰ Tacitus kirjutab samuti, et Tiberius teinud näo, et see olnud Augustuse käsk, kuid Tacitus kaldub siiski selles suunas, et konkurendi kõrvaldamine oli kasulik Tiberiusele ja Liviale.⁸¹ Igatahes, Sallustius Crispus, kes Tacituse sõnul olevat saatnud selle kirja, pöördus Livia, mitte Tiberiuse poole, et too hoiaks juhtumit salajas ja ei laseks Tiberiusel keisrivõimu nõrgestada sellega, et kõiges Senati võimule osutab.⁸²

Kuid riigiasju ei tahtnud Tiberius enda õlule siiski vähemalt algul eriti võtta. Üks senaator, Quintus Haterius oelnud ebakindlale keisrile järgmised sõnad: “Kui kaua, Caesar, kannatad sa, et riigil ei ole pead?”, sattudes sellega Tiberiuse viha alla. Senaator püüdis hiljem keisri jalge ette langedes armu paluda, kuid Tiberius, isegi nähes, et senaator keisri komistamise peale peaaegu sõdurite poolt tapeti, ei leebunud (Suetonius kirjeldab antud juhtumit aga hoopis nii, et Tiberius lausa vihkas lipitsemist ja püüdis armu paluva senaatori eest põgeneda ja komistas seetõttu⁸³). Siis pöördus Haterius aga Livia poole ning pääses tänu naise sekkumisele.⁸⁴

---

⁷⁹ Suetonius *Tiberius* 13.

⁸⁰ Suetonius *Tiberius* 22.

⁸¹ Tacitus *Annales* 1.6.

⁸² Tacitus *Annales* 1.6.

⁸³ Suetonius *Tiberius* 27.

⁸⁴ Tacitus *Annales* 1.13.

Senat tahtis ka Liviale omistada mitmeid juba eelnevale lisanduvaid austusavaldusi, näiteks nimetada september Tiberiuse, oktoober aga Livia kuuks.⁸⁵ (Nii nagu august on tänapäevani Augustuse kuu, samal ajal kui september ja oktoober tulevad ladinakeelsetest numbritest seitse ja kaheksa). Kui keisrit taheti nimetada Isamaa Isaks,⁸⁶ siis Liviast sealjuures Isamaa Emaks ning, et Tiberiuse nimesse lisataks lisaks “Augustuse pojale” ja “Julia poeg”. Tiberius seisis sellele aga vastu, Tacituse sõnul korduvalt väites, et naistele osutatavatel austusavaldustel peaks olema piir, kusjuures Tacituse väitel ei lubanud ta Liviale isegi liktorit ega altarit, mis mälestaks tema adopteerimist.⁸⁷ Ka Suetonius kinnitab, et Tiberius ei lubanud ei septembrit enda kuuks ega oktoobrit Livia kuuks nimetada.⁸⁸ Samas keeldus aga Tiberius ka enamusest endale osutatavatest austusavaldustest.⁸⁹

Poliitiliste sündmuste ja intriigide juures mainib Tacitus aga tihti naisperet ning niisamuti näiteks Germanicuse ja Tiberiuse ning Livia vastuseisus on oluline ka see, et Livia ei saanud läbi Germanicuse naise, Augustuse lapselapse Agrippina Vanemaga (kes oli ka Gaiuse, Luciuse ja Agrippa Postumuse õde ja oma nimekaimust tütre ema), kellele ta oli kasuemaks.⁹⁰ Samas aga tema liitlastele tõi sõprus Liviaga kasu. Näiteks räägib Tacitus Urgulaniast, kelle Lucius Piso kohtusse kaebas, hoolimata asjaolust, et too oli Liviaga sõbranna, mis tõstnud naise seadusest kõrgemale. Sellest tekkis märkimisväärne vastuseis. Tiberius tundnud, et tal on populaarsem minna kohtusse ja oma ema sõbrannat toetada, kuid viivitas kohale minnes, rääkides ühe ja teisega. Kui viimaks Piso sugulased Tiberiust ebaõnnestunult kinni hoida üritasid, saatis Livia raha, mille kohta väideti, et see maksti Tiberiusele (nonde sugulaste poolt). Ilmselt mõtleb Tacitus siinkohal mingit sorti valuraha. Igatahes sellega antud intriig lõppes ja Tiberiuse maine kasvas.⁹¹

---

⁸⁵ Suetonius *Tiberius*, 26.

⁸⁶ Suetonius *Tiberius* 26.

⁸⁷ Tacitus *Annales* 1.14.

⁸⁸ Suetonius *Tiberius* 26.

⁸⁹ Suetonius *Tiberius* 26.

⁹⁰ Tacitus *Annales* 1.33.

⁹¹ Tacitus *Annales* 2.34.

Germanicuse (keda Augustus ise olevat Tiberiusele eelistanud ning kes pidas jätkuvalt kõrgeid ametikohti) naise Agrippina Vanema vastu aga, kirjutab Tacitus, olevat Livia üles kihutanud ka Gnaeus Piso naise Plancina.⁹² Tacitus ei ütle seda küll otseselt, kuid vihjab ka hiljem, et see pidi olema üks osa põhjustest, miks Piso mürgitanud Germanicuse.⁹³ Piso toodi oma tegude eest kohtu ette ning kui alguses lubanud tema naine Plancina mehe karistust jagada, siis Tacitus kirjutab, et seoses Livia sekkumisega loobus ta sellest ja pääses karistusest.⁹⁴ Piso leiti aga oma kambri kōri läbi lõigatuna ja mõõk tema kõrval.⁹⁵

Livia mõju ei olnud aga ainult salajased intriigid. Nagu mainitud, siis talle vähemasti taheti omistada ka mitmet sorti avalikku tunnustust, kuigi Tiberius keeldus sellest. Toosama Pisogi oma kirjas, mille Tiberius senatile ette luges, sõnab, et ta on olnud lojaalne nii tseesarile kui tema emale.⁹⁶ (Tõepoolest, Germanicus oli väga populaarne ja Tiberiusele ohtlik konkurent ning Tacituse sõnul põhjustas Germanicuse surm üldrahvaliku leina.⁹⁷) Kuid näiteks sai keegi Appuleia Virilia muuhulgas süüdistuse riigireetmise eest, olles naeruvääristanud Augustust, Tiberiust ja tema ema - Tiberiusele omaselt lükkas ta endasse puutuva osa ümber, väites et tema kohta öeldu ei tohiks olla seaduslikult karistatav; ema kohta aga ei maininud midagi.⁹⁸ Huvitav nüanss on ka see, kui Augusta läks teatrisse, siis tema jaoks oli reserveeritud koht Vesta neitsite seas ja Tacituse tekstist tuleb välja, et see oli pigem austusavaldus preestrinnadele.⁹⁹

Aastal 22 m.a.j jäi Livia tõsiselt haigeks, millest küll paranes. Tacitus kirjutab, et kuuldes ema haigestumisest, oli Tiberius sunnitud Roomasse tagasi kiirustama, ja et selle ajani olid nad saanud kas hästi läbi - nende vahel olnud "tõeline harmoonia" - või oli Tiberiuse vihkamine hästi varjatud. Kuigi Livia olevat mitte väga palju varem rajanud Marcelluse teatri juurde Augustuse kuju, millele inskribeerinud oma nime Tiberiuse omast kõrgemale, mis pidi Tacituse hinnangul

---

⁹² Tacitus *Annales* 2.43.

⁹³ Tacitus *Annales* 2.76. Barretti dateeringus suri Germanicus aastal 20 (Barrett 2002, lk xix).

⁹⁴ Tacitus *Annales* 3.16.

⁹⁵ Tacitus *Annales* 3.15.

⁹⁶ Tacitus *Annales* 3.16.

⁹⁷ Tacitus *Annales* 2.82.

⁹⁸ Tacitus *Annales* 2.50.

⁹⁹ Tacitus *Annales* 4.16.

suverääni au kindlasti riivama.¹⁰⁰ Igatahes pärast seda aastat muutusid Tiberiuse ja Livia suhted halvemaks, millest kirjutavad nii Tacitus kui Suetonius.

Tacitus kirjutab, kuidas Tiberius lahkus Roomast eemale saamiseks Campaniasse. Ajaloolane arutleb, et kas selleks, et varjata oma halba välimust, oma julma loomust või kehvade suhete tõttu oma emaga, mille üle arutleb järgnevalt: “Ühe versiooni kohaselt ajas ta minema tema ema domineeriv temperament; ta oli väsinud sellest, et naine oli talle võimupartner, ja ta ei saanud teda kõrvale heita, sest ta oli sellesama võimu tema kingitusena saanud.”¹⁰¹ Kuna just Livia palvel tegi Augustus tema õe lapselapse Germanicuse asemel keisriks. “Sellega pilkaks Augusta oma poega, ja nõuaks tagasi selle, mis ta oli andnud.”¹⁰² Suetonius kirjutab samuti, et Tiberius hakkas ema vihkama, tuues kirjutajale omase anekdootlikkusega välja loo, et Livia käinud Tiberiusele peale, et ta määraks ühe kodanikuks saanud mehe kohtunikuks, kuid keiser tahtis sinna juurde märkida, et ema pressis talt selle välja. See polnud aga nähtavasti Livia huvides ning naine tõi seepeale pühapaigast, kus hoiti Augustusega seotud asju, välja kirjad, kus Augustus oli Tiberiuse halbadest kommetest kõnelenud. Mõned arvanudki, et just see insident vihastas Tiberiust sedavõrd, et ta lahkus Roomast.¹⁰³ See ühtib ka Tacituse versiooniga, kuigi Tacitus lisab ka muid aspekte. Kõigi nende kolme aasta jooksul (see tähendab järelikult 26-29. m.a.j.), mis ema veel pärast Tiberiuse lahkumist elus oli, olevat keiser kohtunud emaga veel vaid ühel korral paariks tunniks.¹⁰⁴ Ning nii Tacitus kui Suetonius mainivad, et oma ema matustele Tiberius ei läinud.¹⁰⁵

Samas kirjutab Suetonius, kuidas Tiberius ei saanud ka paljude teiste oma sugulastega läbi ning nii Tacitus kui Suetonius mainivad korduvalt Tiberiuse halba iseloomu. Seega, kui Barrett läheb siinkohal seda rada, et väidab, nagu Tiberiusele oleks Livia kui naise sekkumine olnud vastukarva,¹⁰⁶ siis eelneva taustal tundub see rohkem Tiberiuse toodud tol ajal ilmselt

---

¹⁰⁰ Tacitus *Annales* 3.64.

¹⁰¹ Tacitus *Annales* 4.57.

¹⁰² Tacitus *Annales* 4.57.

¹⁰³ Suetonius *Tiberius* 51.

¹⁰⁴ Suetonius *Tiberius* 51.

¹⁰⁵ Tacitus *Annales* 5.2; Suetonius *Tiberius* 51.

¹⁰⁶ Barret 2002 lk 147.

kultuuriliselt aktsepteeritud vabandus, miks Liviast mitte sallida ja reaalsed põhjused olid rohkem tema enda isikus nagu selgub alljärgnevast.

Aastal 29 Livia Augusta suri, olles üle kaheksakümne viie aasta vanune. Tema matused olid tagasihoidlikud ja Livia testamenti ei viidud täide veel kaua aega peale tema surma.¹⁰⁷ Keisrid pärast Tiberiust nägid Liviast aga hoopis teistmoodi kui Tiberius. Kuigi Caligula nimetas oma vaarema “stoolastatud Odysseuseks”,¹⁰⁸ ja süüdistanud teda koguni madalas päritolus, millele aga lugu maininud Suetonius vastu vaidleb,¹⁰⁹ oli just tema see, kes Livia (samuti ka Tiberiuse) testamendis määratud annakud saajatele välja maksis.¹¹⁰ Hoolimata asjaolust, et Livia olevat tulevasse keiser Claudiusesse suhtunud sügava põlgusega,¹¹¹ määras mees talle ka jumalikud austusavaldused, millest Tiberius oli keeldunud, ja tsirkuserongkäigus elevandirakendi, mis sarnanes Augustuse omaga.¹¹²

Üldiselt on Livia läinud ajalukku positiivse tegelasena. Tacitus on algul tema kohta küll väga kriitiline, kirjutades, kuidas Livia oli riigile kohtutav ema ja kohutav kasuema Caesarite kojale,¹¹³ kuid hiljem kirjeldab, kuidas just Livia hoidis Tiberiust kuritegudelt tagasi, ning pärast ema surma oli Tiberius kõige kohutavam.¹¹⁴ Samuti oli naine juba ka Vana-Roomas au sees, Barrett kirjeldab, et Livia kultus oli laialt levinud juba tema eluajal.¹¹⁵ Kindlasti oli Livia roll naisena erakordne, kuid niisamuti ka isikuna Rooma poliitikas hoolimata tema soost. Sest nii nagu Augustus oli esimene keiser, ja tema ajaloos tuntud nimigi on tiitel, nii hakkasid ka keisrinnad pärast Liviast saama endale tiitliks Augusta.

---

¹⁰⁷ Tacitus *Annales* 5.1.

¹⁰⁸ Stoola - Rooma naiste riietus, mille meeste variant oli tooga. Odysseus oli tuntud oma taibukuse ja (sala)kavaluse poolest. Caligulal oli põhjust Tiberiuse ja Livia vastuolu tõttu tema vanemate Germanicuse ja Agrippina Vanemaga Liviast isiklikult mitte sallida.

¹⁰⁹ Suetonius *Caligula* 23.2; Livia uhket sugupuud kirjeldab lähemalt David Shotter (David Shotter “Tiberius Caesar” London, 2004 (e-raamat) lk 4-6).

¹¹⁰ Suetonius *Caligula* 16.3.

¹¹¹ Suetonius *Claudius* 3.2.

¹¹² Suetonius *Claudius* 11.2.

¹¹³ Tacitus *Annales* 1.10.

¹¹⁴ Tacitus *Annales* 6.31.

¹¹⁵ Barret 2002 lk 240.

3. Agrippina Noorem

Erinevalt Livia Augustast on Agrippina Noorem üldisesse ajalooteadvusesse jäänud kui negatiivne tegelane, kuid samas leidub nende elulugudes väga tugevaid sarnasusi, olgu siis antiikaja ajalookirjutajate stereotüüpide või asjaolu tõttu, et Livia oli kindlasti Agrippinale tema ambitsioonides omamoodi eeskujuks. Niisamuti aga on keisrid, kellega koos või kelle kaudu Agrippina Noorem valitses – Caligula (väiksemal määral), Claudius ja Nero (viimasega algul kõige suuremal määral) – läinud ajalukku negatiivsetena. Anthony A. Barrett oma eestikeelsena 2008. aastal ilmunud monograafias “Agrippina. Seks, võim, poliitika” toob välja pika nimekirja ajaloolastest alates esimese Agrippina-teemalise monograafia kirjutanud Adolf Sahrst, kes on naist juba 19. sajandil kujutanud kui väga pahaendelist isikut, kuni 20. sajandi II poole autoriteni, kes antud vaatega nõustuvad. Isiklikult usub Barrett, et Agrippinal oli näiteks Claudiuse režiimile positiivne mõju, määrates näiteks armee ohvitserideks usaldusväärseid mehi.

¹¹⁶ Samas möönab ka Barrett kui üks Agrippina-sõbralikemaid autoreid, et kuigi naise poliitikal oli positiivseid tagajärgi, oli ta “ühemõtteliselt ebameeldiv inimene” kaitstes Agrippinat aga stereotüüpse väitega, et “poliitiliselt auahned inimesed ei ole ka parimatel aegadel enamasti kuigi meeldivad.”¹¹⁷

Julia Agrippina ehk Agrippina Noorem sündis kuuendal novembril aastal 15 m.a.j Reini jõe äärses asunduses Ara Ubiorumis oma ema, ajaloos tuntud kui Agrippina Vanem, esimese tütrena.

¹¹⁸ Tal oli kolm vanemat venda: Drusus, Nero (mitte segi ajada keiser Neroga) ja Gaius, keda maailm sai hiljem tundma kui keiser Caligulat. Tema isa Germanicus viibis sellel kaugel impeeriumi äärealal koos oma naisega sõjakäigul. Peale Agrippinat sündinud lastest jäid ellu veel kaks tütart Julia ja Drusilla. Neiu päritolu oli laitmatu. Ema oli Augustuse lihane lapselaps ning Livia poolt lapsendatud. Isa Germanicus oli kuulus ja edukas väejuht ning pidas aastatel 12

---

¹¹⁶ Barrett 2008 lk 8-9.

¹¹⁷ Barrett 2008 lk 10.

¹¹⁸ Barrett 2008 lk 68, kuigi aasta 15 Agrippina sünniaastana on võrdlemisi üldiselt aktsepteeritud. Lisas I lk 407-410 arutleb Barrett erinevate võimaluste osas selle kohta, kuid jõuab järeldusele, et 15. aasta on siiski kõige loogilisem.

ja 18 m.a.j ka konsuliametit.¹¹⁹ Tacituse sõnade järgi oli Germanicus äärmiselt populaarne ning seetõttu ei olevat keiser Tiberius teda sallinud ning Livial oli “naiselik kadedus” Agrippina Vanema vastu.¹²⁰ Väidetavalt just Livia Augusta salajasel heakskiidul olevat Calpurnius Piso Germanicuse mürgitanud nagu on mainitud ka eelnevas peatükis.¹²¹

Käsitluse all olevatesse ajalooallikatesse ilmub Agrippina Noorem esimest korda seoses asjaoluga, et Tiberius pani ta mehele Gnaeus Domitiussele, kes pärineb samuti Caesarite vereliinist.¹²² Agrippina oli siis, 28. aastal m.a.j, vaid kolmeteistaastane, mis küll Rooma aristokraadist naise puhul ei olnud esmaabiellumiseks ebatavaline vanus. Dio märgib, et Agrippina abikaasa suutis olla konsuliks lausa terve aasta just tänu asjaolule, et oli populaarse Germanicuse tütreaga abielus.¹²³

Erinevalt Liviast jõudis Agrippina aktiivsesse poliitikasse märksa nooremana ning seetõttu on tema lugu ka antiikautorite poolt palju põhjalikumalt edasi antud.

3.1 Caligula õde

Aastal 37 sai Agrippina vend Caligula keisriks. Mees pidas aga oma õdesid tähtsamaks kui ükski teine Rooma keiser. Agrippina sai koos teiste õdedega samad privileegid, mis olid Vesta neitsitel (kuigi alljärgnevast selgub, et mitte täielikult) ning õiguse Circusel toimuvaid mängu jälgida keiserlikelt istekohtadelt. Samuti tuli õdesid meele pidada keisrile antud vannetes.¹²⁴ Suetonius annab meile seejuures isegi täpse sõnastuse: “Ei ennast ega oma lapsi ei pea ma kallimaks, kui mulle on Gaius ja tema õed” ning konsulid pidid alustama oma ettepanekuid sõnadega: “Toogu see edu ja õnne Gaius Caesarile ning tema õdedele”.¹²⁵ Caligula hakkas välja andma ka münte,

---

¹¹⁹ Suetonius *Keisrite elulood* lisa lk 480.

¹²⁰ Tacitus *Annales* 1.33.

¹²¹ Tacitus *Annales* 2.76; 3.16; 4.53.

¹²² Tacitus *Annales* 4.75.

¹²³ Lucius Cassius Dio Rooma ajalugu. Publikatsioon:

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/home.html. Külastatud 26.05.2018 - 58.20.

¹²⁴ Dio 59.3.

¹²⁵ Suetonius *Caligula* 15.3. Dio teeb ka sellest kokkuvõtte 59.9.

kus ühel pool oli tema enda pilt, teisel pool aga tema kolm õde, kes sümboliseerisid erilisi väärtusi, mis olid roomlastel ühtlasi ka jumalad. Agrippina sümboliseeris *Securitas*'t, isiklikku julgeolekut, tema õde Drusilla *Concordia*'t, kodanike üksmeelt, ja noorim Julia Livilla *Fortuna*'t, õnne.¹²⁶ Suetonius süüdistab keiser Caligulat koguni intsestis oma õdedega, kuigi see puudutab peamiselt Drusillat.¹²⁷ Dio mainib vaid ühes lauses, et Caligula võrgutas paljusid naisi, muuhulgas oma õdesid.¹²⁸ Tacitusel puuduvad selle kohta aga isegi vihjed.

Eeldatavasti aastal 37 15. detsembril sünnib Agrippinale ja tema abikaasale poeg Lucius Domitius Ahenobarbus, kellest saab hilisem keiser Nero.¹²⁹ Üks astroloog olevat Tacituse sõnul naisele ennustanud, et tema poeg saab keisriks, aga tapab oma ema, mispeale Agrippina olevat vastanud: "Las tapab, kui ta seejuures tõesti keisriks saab."¹³⁰ Roomlaste jaoks oli ennustamine teadus, kuid antud lugu on tõenäoliselt Tacituse narratiivne lisa. Küll aga kirjeldab see selgelt Tacituse arvamust Agrippina piiritu ambitsioonikuse kohta. Agrippinale oli sünnitus väga raske (Nero sündis jalad ees) ning saadud traumast olevat naine ka oma mitte säilinud memuaarides kirjutanud.¹³¹ Rohkem lapsi Agrippina ei saanudki (vähemalt mitte imikuea üle elanud vt allpool).

Pärast seda kui Caligula lemmikõde Drusilla oli surnud¹³² halvenesid Caligula suhted ülejäänud õdedega kiiresti ning ta saatis Agrippina ja teise õe eksiili, süüdistades mõlemeid abieluvälises armusuhtes mõjuka Marcus Lepidusega, kes oli olnud Drusilla abikaasa. Viimane aga Dio väitel tapeti.¹³³

---

¹²⁶ Barret 2008 lk 115.

¹²⁷ Suetonius *Caligula* 34.1.

¹²⁸ Dio 59.26.

¹²⁹ Nero sünniaasta üle arutleb Barrett lisa IIs lk 411-412.

¹³⁰ Tacitus *Annales* 13.9.

¹³¹ Barrett 2008 lk 122.

¹³² Suetonius *Caligula* 24.

¹³³ Dio 59.22.

3.2 Claudius abikaasa

Kui keiser Claudius 41. aastal võimule tuli, lubas ta teiste seas eksilist naasta ka Agrippinal ning taastas naise endise jõukuse.¹³⁴ Agrippina jaoks saabus aga tõeline võimalus siis, kui Claudius naine Messalina salaseptsuste pärast hukati. Allikatest, eriti Tacituselt, kumab läbi, et tegemist polnud kaugeltki mitte naiivse armastuse või ainult Claudius ühepoolse huviga Agrippina suhtes. Tacitus kirjeldab, et Agrippina võistles Claudius pärast aktiivselt samuti väga rikka ja mõjuka Lolli Paulinaga.¹³⁵ Agrippina suutis Claudius nõbuna selles võistluses peale jääda “abiks suudlemisõigus ja soodsad võimalused hellitusi jagada”.¹³⁶ Claudius veenis kindlasti ka Agrippina päritolu. Dio andmeil veetnud Claudius koos Agrippinaga enne abielu omavahel palju aega.¹³⁷ Millest nad rääkisid, kas oli tegemist vaid armurõõmudega või ka reaalse poliitilise plaanipidamisega - vahest ehk andis Agrippina ka Claudius naisele nõu - me kahjuks ei tea.

Nõbudevahelised abielud olid aga tol ajal Roomas keelatud ning seetõttu võttis muidu ainuvõimu omav keiser ette vaeva veenda senatit, et Agrippinaga abiellumine on impeeriumile sedavõrd vajalik, et tuleks kõigile sarnaseid abielusid lubada.¹³⁸ (Huvitava vastuoluna asjaolule, et Nero oli Agrippina ainus poeg, on aga vabakslastu Pallasele omistatud sõnad Tacitusel, kus teda nimetatakse “paljude laste emaks.”¹³⁹ Võimalik, et Agrippinal oli veel lapsi, kes ei jäänud ellu või pidas Pallas silmas lapsendatud lapsi.) Lisaks argumenteerib Barrett, et mõjukas keisrikoja sugulussidemetega naine oli Claudius naisele vajalik ka poliitilise liitlasena “kes aitaks tal eemale tõrjuda ikka veel tema printsipaati kukutada ähvardavaid jõude”.¹⁴⁰ Agrippina mõjuvõimu abiellumise ajaks möönab ka näiteks Mommsen.¹⁴¹ Claudius ja Agrippina abiellusid kiirustades ja tagasihoidlikult, tahtmata tõmmata liigset tähelepanu oma abielu vastuolulisusele.¹⁴² Üldiselt aga õnnestus piisava lobitööga senat lepitada.

---

¹³⁴ Dio 60.4.

¹³⁵ Tacitus *Annales* 12.1.

¹³⁶ Suetonius *Claudius* 14.3.

¹³⁷ Dio 60.31.

¹³⁸ Suetonius *Claudius* 14.3; Dio 60.31.

¹³⁹ Tacitus *Annales* 12.2.

¹⁴⁰ Barrett 2008 lk 191-2.

¹⁴¹ Mommsen 2007 lk 167.

¹⁴² Tacitus *Annales* 12.5.

Tacituse sõnul pidas Agrippina juba enne abielu plaani panna oma poeg paari Claudiusse tütre Octaviaga. Viimane oli aga kihlatud preetoriametit pidava Lucius Junius Silanusega. Selleks, et konkurent kõrvaldada, veenis Agrippina tsensoriametit pidanud Vitelliust, et Silanusel on oma õega kõlvatud suhted. Silanus arvati senaatorite hulgast välja ja ta pidi ka oma preetoriameti maha panema.¹⁴³ Dio väidab koguni, et Agrippina käskis Silanuse otse surmata.¹⁴⁴ Igatahes mainivad mõlemad allikad, et mees mürgitati viimaks.¹⁴⁵ Nero ja Octavia abiellusid 48. aasta lõpul veel enne seda kui Agrippina abiellus Claudiussega.¹⁴⁶

Järgnenud aastaid kirjeldavad Dio ja Tacitus kui perioodi, kus Rooma impeeriumit valitses sisuliselt Agrippina, rõhutades asjaolu, et ta on naine.¹⁴⁷ Samas on see arvestades roomlaste hirmu võimukate naiste ees väga tõenäoliselt liialdus. Küll aga pakuvad kaks antiikautorit oma sallimatuses üsnagi värvikaid kirjeldusi Agrippina poliitilisest kompetentsist. “Tõepoolest, ärakasutamises oli ta väga kaval ja, osalt hirmu ja osalt teenete abil, võitis ta kõigi pühendumise, kes olid mehe [keisri] suhtes vähegi sõbralikud” kirjutab Dio¹⁴⁸. Tacitus kirjeldab, et erinevalt Claudiusse eelmisest naisest Messalinast ei olnud Agrippinal lõtvu kombeid - kombelõtvus oli üsna tavaline süüdistus aktiivsete Rooma aristokraatide naiste vastu. Agrippina valitsemine oli aga “karm, lausa mehelik despotism” ning ka suur jõukus koguti kokku ainult selleks, et saada (Nero) troonile.¹⁴⁹ Samas ei ole Claudiusse ja Agrippina vahel vastuolusid, mis annab märku asjaolust, et naine tegutses mehe huvides.

Agrippina sai Clauduse ajal ka uusi austusavaldusi ja õigusi. Nagu Claudiusse eelmine naine Messalina, sai ta õiguse kasutada festivalidel *carpentum*’it¹⁵⁰, millega muidu veeti ainult pühakujusid ja sõitsid Vesta neitsid. Väidetavalt küll sai Agrippina Vesta neitsite privileegid juba

---

¹⁴³ Tacitus *Annales* 12.3-4.

¹⁴⁴ Dio 60.31.

¹⁴⁵ Tacitus *Annales* 13.11; Dio 61.6.

¹⁴⁶ Tacitus 12.9. Aastaarv Barrett 2008 lk 198.

¹⁴⁷ Dio 60.32; Tacitus *Annales* 12.7.

¹⁴⁸ Dio 60.32. Tõlge inglise keelest.

¹⁴⁹ Tacitus *Annales* 12.7.

¹⁵⁰ Dio 60.33.

Caligula ajal. Võimalik, et vend võttis Agrippinalt need õigused tema pagendusse saatmisel ära, võimalik et Agrippina ei saanud tol ajal siiski *kõiki* Vesta neitsite õigusi. Samuti sai Agrippina aastal 50 tiitli Augusta ja seda erinevalt kõigist varasematest keisrinnadest juba oma eluajal.¹⁵¹

Allikad kirjeldavad mitme inimese kõrvaldamist Agrippina poolt. Nende seas eelpool mainitud Lollia Paulina ja Junius Silanus. Kuigi antiikautorid räägivad korduva motiivina “naiselikust kadedusest”, siis ülikka Lollia Paulina pagendamine ja talle “ainult” viie miljoni sestertsi alles jätmine täitis märkimisväärselt riigikassat ning kõrvaldas Agrippinalt ohu, et too naine tema keisrist mehe üle lööb. Hiljem aga saadeti Lollia juurde tribuun, kes sundinud ta enesetapule.¹⁵² Dio lisab loole veel võika anekdoodi, kuidas Agrippinale toodud Lollia pea ja ta avanud tolle suu ja inspekteerinud hambaid, millel olnud spetsiaalsed erisused, et olla kindel, et surnud on just Lollia.¹⁵³ Loo tõesust on raske kindlaks teha.

Calpurnia-nimelise kõrgklassi naise kõrvaldamise osas viitavad allikad aga ainult asjaolule, et Claudius olevat teda kiitnud. Viimane saadeti tõenäoliselt pagendusse, kuigi Dio mainib “üht allikat”, mille järgi ta ka lausa hukati.¹⁵⁴ On usutav, et Agrippina kartiski temast ohtlikku rivaali. Hiljem lasi Agrippina Tacituse sõnul hukata nõiduse ja orjade mitte vaos hoidmise eest ka Nero tädi Lepida, kuna too paistis Agrippina pojaga palju paremini läbi saavat kui naine ise.¹⁵⁵ On märkimisväärne, et antiikautorid süüdistavad paljusid keisreid mitmete oponentide julmas kõrvaldamises, mistõttu Agrippina (väidetav) julmus sobitub hästi üldisesse jõhkrasse poliitilisse kultuuri.

Keiser Claudiusel oli aga lisaks oma väimehele ja lapsendatud pojale Nerole ka lihane poeg eelmisest abielust: Britannicus. Antiikautorite väitel kindlalt tänu Agrippina mõjule langes poiss aga ebasoosingusse. Kui Nerost hakati kasvatama tulevast keisrit, siis Britannicust koheldi kui

---

¹⁵¹ Dio 60.33. Barrett 2008 lk 216.

¹⁵² Tacitus *Annales* 12.22.

¹⁵³ Dio 60.32.

¹⁵⁴ Tacitus *Annales* 12.22; Dio 60.32.

¹⁵⁵ Tacitus *Annales* 12.64.

“eikeegit”.¹⁵⁶ Tacituse kirjeldus on väga kaastundlik ja ilmselt ülepaisutatud detailidega, näiteks et isegi teda teenindavad orjad jätsid Britannicuse unarusse.¹⁵⁷ Dio kirjeldab, et ka teatud mõjukad vabakslastud tahtsid just Nero keisriks saamist Britannicuse asemel, kuna nad olid Messalina surmaga seotud ning kartsid poja kättemaksu.¹⁵⁸ Võimalik, et keisri endagi tunded olid Britannicuse suhtes jahedamad tolle ema vandenõu tõttu, kuid Agrippina hoidis poissi ka teadlikult keisri pilgu alt ära.¹⁵⁹ Britannicuse nähtav allakäik jätkus Tacituse järgi sellega, et Nero sai enneaegselt omale mehetooga, samal ajal kui Britannicus oli veel poisiriietes (samas oli Britannicus Nerost tegelikult noorem). Selleks valmistati Nero ette poliitiliseks eluks ning Senatile tehti ettepanek anda talle konsuliamet juba kahekümneaastasena, enne seda aga prokonsulaarne tiitel “Rooma noorte princeps”,¹⁶⁰.

Samal ajal näitas Agrippina üles veelgi suuremaid edusamme, millega ületas Rooma naistele mõeldud piirid ja sekkus poliitilisse ellu. Ta saatis veteranide väesalga Ara Ubiorumi kolooniasse, kus ta oli sündinud, ning nüüd anti sellele tema nimi.¹⁶¹ Kui aga Claudius Caratacusele (Brittide väejuht, kes sõdis roomlaste vastu¹⁶²) ja tolle perekonnale armu andis, istus Agrippina mehe kõrval eraldi troonil¹⁶³ ning vabastatud vangid maksid ka talle valuraha.¹⁶⁴ Kuna troonid asusid Rooma kohortide ees, oli asjaolu et seal istub ka naine, Tacituse sõnul enneolematu. Agrippina seega oli saavutanud teatava võimu ka sõjaväe kui puhtalt meeste sfääri kuuluva institutsiooni üle. Viimast või sarnast juhtumit mainib ka Dio kasutades siinkohal mitmust, mis annab alust arvata, et Caratacuse kord ei olnud ainus.¹⁶⁵ Lisaks mainivad antiikautorid merelahingu simulatsiooni, mis tehti Fucinuse järvel pärast Fucinuse ja Lirise jõe vahelistesse mägedesse kanali kaevamist, kus Claudius ja Nero kandsid militaarrõivaid,

---

¹⁵⁶ Dio 60.32.

¹⁵⁷ Tacitus *Annales* 12.26.

¹⁵⁸ Dio 60.31.

¹⁵⁹ Dio 60.34.

¹⁶⁰ Tacitus 12.41.

¹⁶¹ Tacitus 12.27.

¹⁶² Barrett 2008 lk 244.

¹⁶³ Inglisekeelses tõlkes on kasutatud ladina toorlaenu “tribunal”, mis oma tähenduses onmitmeti mõistetav. See võib tähendada nii auväärset istet kui tribüünikonstruktsiooni. Barreti raamatu tõlkes on silmas peetud istet (lk 244).

¹⁶⁴ Tacitus *Annales* 12.37.

¹⁶⁵ Dio 60.33.

Agrippina aga üleni kuldniitidest tehtud rüüd.¹⁶⁶ Sarnaselt Livia Augustale võttis Dio sõnul Agrippina osa ka Roomas toimunud suurpõlengu kustutamisest.¹⁶⁷ Samuti hakkas Claudius välja andma münte, mille ühel küljel oli tema ise, teisel küljel aga Agrippina.¹⁶⁸

Tacituse sõnul olla Agrippina koguni “uhkeldanud”, et on “partneriks võimutäiuses, mille tema esivanemad olid võitnud.”¹⁶⁹

Dio sõnul vihastas Claudius Agrippina võimujanu viimaks sedavõrd, et keiser hakanud tegema vihjeid, et kavatseb Britannicusele mehetooga anda ning kuulutada ta Nero asemel oma pärijaks sellega Agrippina võimule lõpu tehes.¹⁷⁰ Suetonius kinnitab antud versiooni, lisades veel, et Agrippinat teinud rahutuks tema kuritegude kohta rääkivad pealekaebajad.¹⁷¹ Naine teinud Tacituse sõnul otsustava käigu just siis, kui tema vana vastane, Claudius vabakslastu Narcissus, haigeks jäi ja Roomast välja Sinuesasse puhkama läks.¹⁷² Dio see-eest väidab, et Agrippina saatis ta ise Campaniasse.¹⁷³

Nii Tacitus kui Dio kinnitavad, et Agrippina kasutas Claudiuselt vabanemiseks omal ajal kuulsa mürgisegaja Lucusta abi ning pani seente sisse mürki.¹⁷⁴ Detaildes nende arutelud lahknevad, kuid on loogiline, et Agrippina valis mürgi, mis ei paistaks välja kui ilmselge mürk. Seejärel kui keiser oli mürgitatud seene ära söönud, paistis ta nagu oleks järjekordselt joogiga liialdanud ja kanti ilmselt oma asemele.¹⁷⁵ Mürgi mõju aga polnud piisavalt tugev ning seetõttu antud keisrile veel teine annus mürki, mil moel, on jällegi väga erinevaid versioone, millest Tacitus ja Dio esitavad kumbki ühe ja Suetonius veel kaks vastandlikku lugu.¹⁷⁶

---

¹⁶⁶ Dio 60.33; Tacitus *Annales* 12.56.

¹⁶⁷ Dio 60.33.

¹⁶⁸ Barrett 2008 lk 217.

¹⁶⁹ Tacitus *Annales* 32.37.

¹⁷⁰ Dio 60.34.

¹⁷¹ Suetonius *Claudius* 43-44.

¹⁷² Tacitus *Annales* 12.66.

¹⁷³ Dio 60.34.

¹⁷⁴ Tacitus *Annales* 12.66; Dio 60.34.

¹⁷⁵ Tacitus *Annales* 12.67; Dio 60.34.

¹⁷⁶ Tacitus *Annales* 12.67; Dio 60.34; Suetonius *Claudius* 44.2-3.

Sellel lool on sarnasust Livia omaga, kus keiser otsustab viimaks hoopis oma poja kasuks ja seetõttu on ta vaja likvideerida. Kui Livial Augustuse surmas süüd ei nähta, siis enamik ajaloolasi Agrippina süüd usuvad, kuid leidub ka vasturääkijaid. Võimalik, et siinkohal peegeldus Agrippina lugu ka Liviale, kunas ükski meie põhilistest ajalookirjutajatest ei olnud kummagi kaasaegsed ja võisid tagantjärei Agrippina tegude põhjal ekslikult sama ka Livia omade kohta järeldada. Barrett on Agrippina süüs aga kahtlev ja ei võta täpset seisukohta. Nimelt viitavat muud allikad asjaolule, et Claudius võis surra hoopis malaariasse või üldises kombinatsioonis viletsast tervisest ja ebatervislikust elustiilist.¹⁷⁷ Suetoniuse sõnul aga Claudius aimas lähenevat surma, tehes valmis testamendigi ning on samuti ei nimetanud ta enam uusi konsuleid ametisse, kuigi oli selleks aeg. Seejuures kahetsenud keiser aga abielu Agrippinaga.¹⁷⁸ Suetonius teeb siinkohal üsna ebaloogilise järelduse nagu oleks Claudius oma mõrva ette näinud - miks mees siis selle vastu ei tegutsenud? - ning palju loogilisem oleks hoopis arvata, et Claudius üldine tervis hakkas halvenema. Loomulikult ei pruugi üks välistada teist: halveneva tervisega Claudius pärija suhtes ümber mõtlemas ja Agrippina seepeale kiiresti tegutsemas.

13. oktoobril 54. keiser Claudius suri. Vähemalt see on kuupäev, kus tema surm avalikkusele välja kuulutati. Seda teadet hoiti senikaua salajas kuni vajalikud asjad olid aetud, andes pidevalt välja positiivseid teateid ning kutsudes kohale isegi komöödianäitlejad, kes pidid justkui keisri tuju tõstma.¹⁷⁹ Surnud Claudius aga mähiti soojustatud tekkidesse. Selle kõige taga seisis üsna selgelt Agrippina. Tacitus kirjeldab, kuidas naine lasi palee valvuritest ümbritseda ning hoidis Britannicust isiklikult kinni olles “näiliselt leinast rabatud” ning samuti lasi Agrippina kinni pidada ka Claudius õed Octavia ja Antonia.¹⁸⁰ Kui kõik asjad olid aetud ja roomlaste jaoks mitte vähem tähtsana heaendeline päev saabunud, avati 13. oktoobril palee väravad ja samal kuulutati välja, et Claudius on surnud ja Nero uus keiser. Claudius aga kuulutati jumalaks nagu Augustuski ning korraldati matused, mis olid sama uhked kui esimesel keisril. Sellega ütleb Tacitus otsesõnu, et Agrippina püüdis Livia “suursugusust jäljendada.”¹⁸¹

---

¹⁷⁷ Barrett 2008 lk 277-8.

¹⁷⁸ Suetonius *Claudius* 43-44; 46.

¹⁷⁹ Suetonius *Claudius* 45.

¹⁸⁰ Tacitus *Annales* 12.68.

¹⁸¹ Tacitus *Annales* 12.68-9.

3.3 Nero ema

Pojale lasi Agrippina anda oma äranägemise järgi parima hariduse. Ta määras oma poliitilise liitlase Seneca Nero õpetajaks. Seejuures aga hoidis Agrippina poja filosoofiast tahtlikult eemal. Suetoniuse sõnul pidas naine seda valitsejale sobimatuks.¹⁸² Barrett lisab, et Agrippina läks kaasa omaaegse eelarvamusega eriti just stoitsismi kohta.¹⁸³ Seneca aga hoidnud noormeest eemale vanade oraatorite tundmaõppimisest, et poisi imetus tema vastu kestaks kauem ning just seetõttu olevat Nero pühendunud palju hoopis luulele ning tundnud suurt huvi ka maalimise ja kiviraidurikunsti vastu.¹⁸⁴ On raske öelda, kas ema hariduslikud valikud mõjusid keisri iseloomule hästi või halvasti, kuid kindlasti oli nendel Nero kujunemisele oma märkimisväärne roll.

Nero valitsemisaja algus oli Agrippinale tema võimu tippaeg. Ta sai endale lisanduvaid austusavaldusi, näiteks hakkas teda saatma nüüd kaks liktorit ja ta sai jumalikustatud Claudiuse preestrinnaks, nagu oli seda Livia olnud Augustusele.¹⁸⁵ Nähtavasti oli poeg algul emale vähemalt ääretult tänulik, sest esimesel valitsemispäeval andis ta valves olevale tribuunile märgusõnaks “parim ema”.¹⁸⁶ Suetonius koguni väidab, et Nero jättis kõik riiklikud ja eraasjad Agrippina hooleks¹⁸⁷, milles on samuti oht liialduseks, kuid see on Agrippina positsiooni tõttu emana ilmselt väiksem. Naine hakkas umbes sel ajal jälgima ka senatiistungeid, mis toimusid nüüd Palatinusel, keisrikojas, traditsioonilise senatikoja asemel. Nähtavasti oli see niivõrd julge samm, et polnud mõeldav, et ta füüsiliselt oleks seisnud senaatorite keskel ja vahest ka kaasa rääkinud, sest reaalsuses varjus ta siiski kardina taha ja kuulas vaikselt pealt.¹⁸⁸

---

¹⁸² Suetonius *Nero* 52.

¹⁸³ Barrett 2008 lk 213.

¹⁸⁴ Suetonius *Nero* 52.

¹⁸⁵ Tacitus *Annales* 13.2.

¹⁸⁶ Suetonius *Nero* IX; Tacitus *Annales* 13.3.

¹⁸⁷ Suetonius *Nero* IX.

¹⁸⁸ Tacitus *Annales* 13.5.

Suetonius oma anekdootlikkuses kirjeldab, et Nero ihalenud oma emaga koguni vahekorda ning kui teda varasemalt kanti koos Agrippinaga samas kandetoolis, olevat plekid riidel reetnud seksuaalakti toimumist. Viimast aga olevat Nero valitsemise ajal takistanud Agrippina vaenlased, et “metsik ja võimuhimuline naine” poja üle liiga palju võimu ei saaks.¹⁸⁹ Ilmselt polnud need vastased keegi muud, kui Afranus Burrus ja Annaeus Seneca, kes olid olnud Nerole õpetajateks ja algselt Agrippinat toetanud. Nii Tacituse kui Dio meelest läks Agrippina oma võimutaotlustes üle piiri, kuigi vahekorraihlust, milles Suetoniuse sõnul “ei kaheldnud keegi”, nad siiski ei maini. Sellele räägib vastu ka Nero reaktsioon pärast Agrippina surma (vt allpool).

Tacitus ja Dio kirjeldavad aga järjekordset vahejuhtumit Agrippina võimust ja selle problemaatilisusest Rooma ühiskonnas: Nero oli vastu võtnud saadikuid Armeenias ja Agrippina kavatses istuda keisriga samal troonil. Seneca astus vahele, soovitades kavalalt Nerol minna kohale jõudvale emale vastu, justkui spetsiaalseks tervituseks, aga siis leida mingi vabandus ja üles tribüünile tõusmise asemel minna hoopis kuhugi mujale, et “impeeriumi nõrkus ei paistaks välismaalastele välja” (Dio) ja “skandaalne stseen hoiti ära” (Tacitus).¹⁹⁰

Paraku pidi Agrippina oma pojas pärast Nero keisripositsiooniga harjumist pettuma. Nero ei olnud ei säästlik ega osav poliitik nagu tema ema ning ligikaudu 55. aasta paiku hakkas ema mõjuvõim poja üle vähenema.¹⁹¹ Suetonius kirjeldab mahlakalt Nero ekstravagantseid pidustusi ja pillavat elustiili, mis sisaldas oma vabakslastutele ülilahket rahajagamist ning suurte panustega hasartmängude mängimist ja uhkeid rõivaid, mida ta kunagi kaks korda ei kasutanud.¹⁹² Dio kirjeldab seika, kus Nero tahtis anda kümme miljonit sestertsit vabakslastule nimega Doryphorus (kellega koos Suetonius kirjeldab keisri estravagantset seksuaalmängu).¹⁹³ Püüdes oma pojale summa suuruse kohta aru pähe panna laskis Agrippina nimetatud mündihunniku Nero silme ette kuhjata. Seda nähes lasknud Nero summat hoopis kahekordistada, kommenteerides et ei

---

¹⁸⁹ Suetonius *Nero* 28.2.

¹⁹⁰ Dio 61.2; Tacitus *Annales* 13.5.

¹⁹¹ Barrett 2008 lk 322.

¹⁹² Suetonius *Nero* 29-31.

¹⁹³ Suetonius *Nero* 29.

kujutanud ette kui *vähe* seda on.¹⁹⁴ Ilmselt mõistis Nero ema õppetundi, aga oli selle osas sedavõrd trotslik.

“Ema, kes tema tegusid ja ütlusi üsna karmilt uuris ja teda korrale kutsus, tekitas temas suurt nõrdimust.”¹⁹⁵ Noor keiser hakkas tajuma võimu, mis kõigi tavade järgi kuulub *talle* mitte emale. Ema, kes nägi end vanema ja (põhjusega) targemana ei saanud kindlasti leppida Nerole allumisega. See viis paratamatu konfliktini. Sarnane konflikt tekkis mäletatavasti ka Livial ja tema pojalt Tiberiusel.

Esimene märkimisväärne vastasseis emaga tekkis Nerol siis, kui noor keiser endale Acte-nimelise orjatarist armukese leidis, talle vabaduse kinkis ja perekonda adopteeris, tahtes Suetoniuse sõnul koguni temaga abielluda.¹⁹⁶ Oma praegust naist, Octaviat, kelle pojale naimise nimel oli Agrippina vaeva näinud, Nero ei sallinud.¹⁹⁷ Tacitus kirjeldab üsna stereotüüpselt Agrippina “naiselikku raevuga” öeldud sõnu, et ei taha orjatari endale rivaaliks ning miniaks.¹⁹⁸ On raske öelda, kas Agrippina reageeris üle, kuid keisri abiellumine vabakslastuga oleks kindlasti valitsejale ja ta perekonna mainele laastavalt mõjunud.

Ema reageeris Nero käitumisele algselt ilmselt harjumuspäraselt - karmi vanemana. Ta manitses poega ning karistas ja kõrvaldas positsioonidelt tema kaasosalisi. Kuid Nero muutus Agrippina manitsuste karmistudes ainult mässumeelsemaks. Agrippina püüdis Dio sõnul poega koguni ähvardada, öeldes, et *tema* oli see, kes Nero keisriks tegi “justkui oleks tal võim mehelt tema valitsejapositsioon ka jälle ära võtta.” Dio aga arutleb ratsionaalselt, et Agrippina tegi vea, mõistmata, et kui eraisik annab kellelegi absoluutse võimu - ei saa ta seda talt enam ära võtta.¹⁹⁹ Ilmselt sai ka Agrippina sellest aru, sest et ta muutis järsult taktikat. Ta palus Nerolt oma liigse karmuse pärast andeks ning eraldas koguni palees spetsiaalse ruumi, kus Nero saaks koos oma

---

¹⁹⁴ Dio 61.5.

¹⁹⁵ Suetonius *Nero* 34.

¹⁹⁶ Suetonius *Nero* 28.

¹⁹⁷ Tacitus *Annales* 13.12.

¹⁹⁸ Tacitus *Annales* 13.13.

¹⁹⁹ Dio 61.7.

armastatuga kirele diskreetselt järele anda. Samuti andis ta väidetavalt poja käsutusse kogu oma hiigelsuured rikkused, mis ulatusid impeeriumi varadega võrdsesse suurusjärku.²⁰⁰ Viimane samm tundub kahtlane ja ohtlik, võimalik et Tacitus liialdab siin või siis andis Agrippina endale aru, et keisrina võib Nero vabalt ema tema varadest nii ehk naa ilma jätta. Igatahes, Nero sõbrad kartsid seda muudatust Agrippina käitumises, seda liigset leebust²⁰¹ kui ilmselt suitsukatet mingile tõsisemale ettevõtmisele. Igatahes ei kestnud Agrippina lahkus kaua, kuid allikad ei maini ka mingisugust otsest vastulööki oma pojale. Kuid Nero ei abiellunud Actega ega püüdnud seda ka allikate poolt äramainimiseks piisava tõsidusega teha.

Kui Nero tahtis kinkida emale kalliskividega kaunistatud peene rüü, lükkas Agrippina selle tagasi selle tagasi öeldes, et ta ei taha kinke, mis on tehtud temalt saadud rahaga.²⁰² Kas otseselt selle peale, kuid keiser lasi järgnevals eemaldada positsioonilt Agrippina liitlase Pallase, kes oli väidetavalt võimeline trooni kontrollima. Tacituse sõnul olevat Agrippina Nerot seejärel ähvardanud täisikka jõudnud Britannicusega kui keisri poja ja õige troonipärijaga.²⁰³ Dio see-eest ei maini Agrippina eelpoolnimetatud lahket perioodi üldse ega ka Agrippina järsku Britannicuse soosimist, kuigi ülalmainitud ähvardus Agrippina poolt kui võimu andja, kes võib selle talt ka võtta, võib sellele viidata.

Britannicus ise olevat aga ühe rituaalse mängu käigus laulnud värsid, mis viitasid tema võimust kõrvale jätmisele ja teeninud sellega ära inimeste kaastunde. Tacitus kirjeldab seda justkui viimast ajendit poisi mürgitamiseks, salajaseks tapaviisiks, sest Nero kartis ema reaktsiooni ega omanud mingit head süüdistust tema vastu.²⁰⁴ Barrett toob välja üsna tugeva teooria, et Britannicuse surm just mürgitamise tõttu on asjaolusid arvestades kaheldav. Nimelt Dio kirjeldab, kuidas Britannicuse nahk tõmbus peale surma tumedaks ja Nero varjas seda ebaõnnestunult kipsiga,²⁰⁵ kuid antiikajal ei tuntud ühtki säärast mürki, mis midagi sellist

---

²⁰⁰ Tacitus *Annales* 13.13.

²⁰¹ Tacitus *Annales* 13.13.

²⁰² Tacitus *Annales* 13.13.

²⁰³ Tacitus *Annales* 13.14.

²⁰⁴ Tacitus *Annales* 13.15. Britannicuse mürgitamist, kuigi palju vähemate detailidega, kinnitab ka Dio 61.7.

²⁰⁵ Dio 61.7.

põhjustaks. Suetoniuse väitel vabandab Nero Britannicuse surma langetõvehooga²⁰⁶, võis aga olla, et tegemist oligi haigusega: teetanoidne langetõbi muudab ohvri naha peale surma tumedaks. Samuti kordub siin Claudiusse mõrvamise looga kahtlaselt sarnane muster - alguses prooviti nõrgemat mürki, siis aga selle mitte toimimisel tugevamat.²⁰⁷

Peale seda tegi Nero paljudele rahustamiseks kalleid kingitusi, aga oma ema ei suutnud ta lepitada. Agrippina kohtunud tihti Octaviaga nelja silma all ja niisamuti tegi Agrippina austusavaldusi aristokraatidele ning kohtus salaja tribuunide ja tsentuuriodega - justkui otsides parteid ja juhti, kellega Nero vastu tegutseda. Just see andis Tacituse teatel Nerole ajendi võtta Agrippinalt ära tema pretoriaanidest saatjaskond ning saata naine Palatinuselt välja.²⁰⁸ Dio lisab, et Nero kasutas seejuures vabandust, et sõdurid peaksid valvama ainult keisrit. Avalikkusele sai aga Agrippina ebasoosing nii selgeks, et inimesed (ilmselt on silmas peetud ikkagi mõjukamaid roomlasi) ei julenud temaga enam suhelda.²⁰⁹ Suetoniuse väitel saatis Nero lisanduva rünnakuna inimesi Agrippinat erinevate kohtulike süüdistustega tülitama.²¹⁰

3.4 Agrippina surm

Hoolimata Agrippina kaotatud positsioonist, kartis Nero Suetoniuse järgi jätkuvalt ema "ähvardusi ja tulisust"²¹¹ ning otsustas ta seetõttu aastal 59²¹² mõrvata. Tacitus kirjeldab Nero motiivi detailsemalt: keiser tahtis abielluda Poppeaga Sabinaga, kuid ema ei laskvat tal Octaviast lahutada.²¹³ Dio versioonis aga veenis Poppea ise Nerot emast vabanema, kuna Agrippina pidavat keisri vastu vandenõu.²¹⁴ Kõik kolm antiikautorit on üheselt veendunud, et Nero mõrvas oma ema. Samas aga esitavad nad sündmustest erinevad versioonid, mida on omavahel palju keerulisem ühitada kui kõike varasemat Agrippinasse puutuvat. Seetõttu on Alexis Dawson

---

²⁰⁶ Suetonius *Nero* 23.

²⁰⁷ Barrett 2008 lk 331.

²⁰⁸ Tacitus *Annales* 13.18.

²⁰⁹ Dio 61.8.

²¹⁰ Suetonius *Nero* 24; Tacitus *Annales* 13.19.

²¹¹ Suetonius *Nero* 24.

²¹² Barrett 2008 lk 349.

²¹³ Tacitus *Annales* 14.1.

²¹⁴ Dio 61.12.

esitanud nendest versioonidest loogilisema, kuid hoopis erineva teooria. Dawson on erinevalt ajaloolaste üldsusest aga üks agaramaid Nero apoloogeete ning see peegeldub ka tema teoorias.

Tacituse sõnul mõtiskles Nero pikalt, millist meetodit mõrvaks valida. Algul tundus mürk parim lahendus, kuid naise surm keiserliku laua taga oleks paistnud liiga kahtlane, eriti Britannicuse surma asjaolusid arvestades. Samuti olid Agrippina teenrid liiga lojaalsed ja naine reetmise osas liiga ettevaatlik ning võttis vastumärke. Pistodaga tapmist oleks olnud liiga raske saladuses hoida ning samuti oleks raske leida kedagi, kes nõustuks tegema sellist koletut tegu (ilmselt peab Tacitus silmas ema kui lähisugulase mõrva). Seejärel pakkus aga vabakslastu Anicetus keisrile välja idee laevast, mis laguneks ära keset merd ja heidaks Agrippina täiesti teadmatuna vetevoogudesse. Õnnetused merel olid üsna tavalised ja see pööraks igasuguse kahtluse Nerolt ära ning tema saaks avalikkuse ees esineda kui õnnetu poeg.²¹⁵

Nero meelitas seejärel ema, et lapsed peavad vanemate ärrituvust taluma ning alles eelmises lõigus Agrippinat kavalaks ja ettevaatlikuks nimetav Tacitus omistab Agrippinale “naiseliku kergeusklikkuse”, mistõttu jäi Agrippina keisri meelitusi igati uskuma. Nero võttis Antiumist temaga kohtuma saabunud ema avali kätega vastu ja juhatas ta Baulisse, villasse, mis asus Baiae järve ja Misenumi neeme vahel. Seal olnud ankrus mitu laeva, nende seas üks eriti silmapaistev alus, mis pidi välja nägema kui austusavaldus Agrippinale. Agrippina aga olevat korraga vandenõust teada saanud ning seetõttu otsustanud minna Baiaes toimuvale banketile, kuhu Nero teda pidusöögile ootas, hoopis kandetoolis. Seal aga rahustatud naine maha ning asetatud lauas isegi Nerost kõrgemale aukohale. Bankett veninud pikale ja Nero olevat oma emale jaganud rohkelt õrnusi, suudeldes tema silmi ja üska ning seejärel ema tagasiteele saates temaga lausa kahtlase südamlikkusega hüvasti jätnud.²¹⁶

Tacitus annab liigagi täpse kirjelduse, mis ilmselgelt on kujundlik, rõõmsast meeleolust ja Agrippina lähedaste paigutusest laeval, kus siis teatud märguande peale kukutati alla tinaga raskeks muudetud lagi. Tüüri juures seisnud Creperius Gallus sai kohe surma, Agrippina ja tema

---

²¹⁵ Tacitus *Annales* 14.3.

²¹⁶ Tacitus *Annales* 14.4.

sõbranna pääsesid tänu kõrgetele diivani äärtele. Laev aga ei uppunud ning vaid osad meeskonnaliikmed olid vandenõust teadlikud ja püüdsid paanikas laeva ühele küljele joostes ümber ajada, samal ajal kui teised vastu töötasid, “andes [naistele] võimaluse pehmemaks kukkumiseks merre.” Seejärel karjunud Acerronia appi justkui oleks ta Agrippina ja improviseerivad meremehed tapsid ta aerudega, vaikivaks jäänud Agrippina pääses vaid õlahaavaga, ujus minema ning “väikeste paatideni” jõudes lasi end viia Lucrinuse järvele ja sealt suundus oma villasse.²¹⁷

Seejärel - samal ööl - saatis Nero eelpool mainitud Anicetuse oma tegu lõpetama, samal ajal kui Agrippina “õnnetuses ellu jäämise”²¹⁸ kohta sõnumi toonud Agerinuse lasi keiser vangistada justkui tulnuks too valitsejat mõrvama.²¹⁹ Agrippina maja lähedasele rannikule tuli samal ajal kokku palju inimesi, kes olid kuulnud tema õnnetusest. Kohale jõudnud Anicetus lasi maja valvuritest ümbritseda ning tungis sisse koos kahe kuriteokaaslasega - trireemikapteni Herculeiuse ja ühe tsentuurio Obaritusega. Mõrvarid leidsid Agrippina tema magamistoast diivanil istumas ja piirasid ta sisse. Trireemikapten lõi naist nuiaga vastu pead, ja siis kui tsentuurio paljastas tapatööks mõõga, hüüatanud Agrippina: “Löö mu üska!” ja tapeti mitme löögiga.²²⁰

Suetoniuse lugu Agrippina surmast on märksa napisõnalisem. Juba Suetoniuse Agrippina mõrvaloo algus erineb Tacitusest: Nero püüdis enne lõplikku tegutsemist Agrippinat kolm korda mürgitada ja see ebaõnnestus, sest naine võttis vastumürki. Seejärel kavandanud Nero laetahvlid, mis pidid öösel vastava seadeldise abil magavale Agrippinale peale kukkuma - seda majas, mitte laevas. Kuna aga Agrippinale räägiti see plaan välja, siis valis Nero hoopis kergesti laguneva laeva, “mille pardal ema pidi hukkuma kas laevahukus või kajuti kokkuvarisemise tõttu.” Edasi ühtib Suetoniuse lugu Tacitusega: Nero kutsus Agrippina justkui lepituseks banketile. Agrippina suundus Baiaesse aga hoopis oma laevaga, millega Nero korraldas kokkupõrke ja pakkus siis peale pikale venitatud õhtusööki emale asenduseks kuritööks kavandatud laeva.

---

²¹⁷ Tacitus *Annales* 14.5.

²¹⁸ Tacituse sõnul mõistis Agrippina väga hästi, et teda taheti tappa, kuid otsustas teadmatust teeselda.

²¹⁹ Tacitus *Annales* 14.7.

²²⁰ Tacitus *Annales* 14.8.

Siis sai sarnaselt Tacituse versioonile Nero teate, et ema ujus välja ning keiser lavastas Agrippina sõnumitooja enda mõrvakatses süüdi. Ema aga lasi keiser tappa, justkui oleks see kuriteo avastamise järel ennast ise tapnud.²²¹

Dio alustab oma lugu samuti asjaoluga, et Agrippinat ei saanud mürgiga tappa, sest naine võttis vastumürke. Siis aga olevat Nero näinud teatris laeva, mis lagunes ära ja lasi välja metsloomad ning otsustas oma ema sarnasega mõrvata. (Alla kukkuvat lage ei mainita kuskil ning see pole ka selles loos loogiline, sest oleks need teatris nähtud loomad hoopis lõmastanud, mitte vabastanud). Dio versioonis sõitis Nero algselt ise koos emaga sama laevaga pidustustele, mis kestsid mitte ühe, vaid mitu õhtut. Siis viimaks saabus saatuslik õhtu, kus laev lagunes nagu plaanitud, aga Agrippina suutis sellegipoolest välja ujuda. Edasine ühtib Tacitusega - Anicetus läks pärast Nero poolt Agrippina sõnumitooja süüdi lavastamist naist tema majja tapma. Agrippina dramaatilised viimased sõnad on selles loos pikemad, aga sama mõttega: naine paljastas enne surma alakõhu ja ütles: “Löö siia, Anicetus, löö siia, sest see kandis ilmale Nero.”

²²²

Alexis Dawson toob selles loos esile mitmed ebakõlad. Esiteks abiellus Nero eelpool mainitud Poppeaga mitte 59. vaid 62. aastal, mis muudab väga nõrgaks Nero motiivi ema mõrvata seetõttu, et naine seisis sellel abielul ees. Edasi toob Dawson välja vastuolud laeva lagunemise ja alla kukkuva lae osas, mis eri autoritel on kas koos või eraldi nagu ülal mainitud.²²³ Dawson seab kahtluse ka alla asjaolu, et pool meeskonda püüdis laeva esialgse lagunemise ebaõnnestumise järel uputada - kuna sedasorti laevade ümberajamise keerulisust pidid omaaegsed meremehed hästi teadma. Pealegi kartsid roomlased uppumist väga - seesugune enesetapurünnak madruste poolt tundub äärmiselt ebausutav. Seetõttu liigitab Dawson kogu loo Tacituse fantaasiaks.²²⁴ Üsna kindlalt saab nõustuda Dawsoni väitega, et Tacituse järgi kõik samal ööl toimunu -

---

²²¹ Suetonius *Nero* 34.

²²² Dio 61.32.

²²³ Alexis Dawson “Whatever Happened to Lady Agrippina” väljaandes *The Classical Journal* vol. 64, nr. 6 Chicago 1969, lk. 253-267 (e-väljaanne) lk 254.

²²⁴ Dawson 1969 lk 255.

laevahukk ja Agrippina mõrvamine - on liiga tihe ajakava, liiatigi oli Nero veel aega vaadata üle oma ema surnukeha ja selle ilu kommenteerida,²²⁵ (mis muuhulgas tekitab vastuolu varasemalt mainitud Suetoniuse väidetega Nero ja ema vahekordadest.)

Kuigi kõik Dawsoni väited ja küsimused ei ole võrdse tugevusega argumendid, siis tema versioonis Agrippina surma kohta on palju vähem loogilisi ebakõlasid. Kui Agrippina suundus Baiaesse, siis põrkas naise *liburnica* Dawsoni sõnul reaalse õnnetusena trireemiga kokku. Trireem tabas Agrippina laeva esiosa, kus seisev Creperius Gallus sai surma ning toimunud raputuse tõttu kukkusid Agrippina ja Acerronia vette. Acerronia tapsid trireemi liikumiseks ringi aetavad aerud kogemata, Agrippina aga pääses õlahaavaga. Pimeduses ei leidnud tema igati lojaalne laevameeskond Agrippinat üles, aga naisel õnnestus siiski kaldale ujuda. Ta jõudis Bauli villasse ning taastus seal ja suundus kandraamiga Baiaesse, sest et oli haavatud ja tema laev oli hukkunud.²²⁶

Edasi läheb Dawson antiikautorite variandist veelgi kaugemale seostades kogu juhtumit tolle pidusöögi korraldanud tulevase keisri Othoga. Dawsoni versioonis oli Agrippina see, kes kutsus Nero banketile, et keisri kahtlusi tema kõrvaldamise osas hajutada. Küll aga ei plaaninud Agrippina algul mõrva, vaid Nero pagendamist ja Othoga asendamist. Kuid kui see plaan miskipärast läbi kukkus, otsustas Agrippina saata Agerinuse meeleheitlikule katsele keiser tappa. Selle ebaõnnestumisel saatis Nero oma vahtkonna ema kinni võtma, kuid sõdurid leidsid Agrippina eest surnuna, sest naine oli vandenõuga vahele jäämise tõttu endalt elu võtnud.²²⁷

Dawsoni pakutud variant Agrippina vandenõust oma poja vastu pole siiski üldiselt aktsepteeritud, kuid ebakõlad antiikautorite lugude vahel nõuavad järelduste tegemiseks tahes-tahtmata spekulereimist. Võib ka oletada, et lagunev laev ja lagi olidki liialdus ning Agrippinat sõidutanud *liburnica*'le trireem otsa Nero käsul. Edasine toimus juba antiikautorite ühise versiooni järgi: Agrippina ujus välja, Nero lasi ema sõnumitooja kinni võtta, esitas talle

---

²²⁵ Dawson 1969 lk 256.

²²⁶ Dawson 1969 lk 257.

²²⁷ Dawson 1969 lk 258.

valesüüdistuse keisri mõrvakatses ja saatis “vastulöögina” kolm eelpool nimetatud meest ema mõrvama. See versioon seletaks ka näiteks asjaolu, miks oli mõrvarite hulgas trireemikapten.

Peale surma sai Agrippina väga tagasihoidlikud matused, kus ta maeti söögidiivanil ning perekonna poolt sai naine vaid tagasihoidliku mälestusmärgi.²²⁸ Erinevalt Liviast ei rehabiliteeritud teda ka hilisemate keisrite poolt, jumalikkustamisest rääkimata. Kas Agrippina oli astunud naise kohta roomlaste jaoks liiga kaugele ning maksis selle eest karmi hinda? Barrett usub just seda.²²⁹ Või said keisritest venna, mehe ja poja ebapopulaarsus ka Agrippina mainele saatuslikuks? Tõsi, Agrippina kasutas oma võimu saavutamiseks ka ise neile sarnaseid julmi meetodeid. Võimalik, et Augustuse ja Livia populaarsus (Livia oma küll alles modernsete ajaloolaste jaoks) seisnevad vaid nende suhtelises leebuses võrreldes järgmiste keisritega ja nende tugevate naissugulastega. Kas hea või halva, kuid Agrippina on ajalukku jätnud kindlasti oma jälje.

---

²²⁸ Tacitus *Annales* 13.9.

²²⁹ Barrett 2008 lk 376.

Kokkuvõte

Livia Augusta oli Rooma esimene keisrinna, nõnda nagu tema mees oli esimene keiser. Tema ajal loodi poolformaalne keisrinna insitutsioon ning tänu naisele sai just tema pojast uus keiser. Livia teguviisi tõttu võisid inimesed saada nii säästetud kui hävitatud ja tema abikaasa kuulas tihti Livia nõu, mistõttu nii mõnedki Augustuse ideed võivad olla hoopis Livia omad. Pärast mehe surma sai Livia endale tiitli Augusta ning saatjaks liktori, kui ta Augustuse preestrinnana pühi kohustusi täitis. Livia poeg Tiberius sai keisriks tänu oma emale.

Agrippina Noorem jätkas enda kui naise õiguste laiendamises paljuski sealt, kus Livia oli lõpetanud. Erinevalt Liviast sai Agrippina Augusta tiitli juba keisrist abikaasa eluajal ning Nero valitsemisaja algul hakkas naist alaliselt saatma kaks liktorit. Nimekiri tema kaitstutest ja hävitatutest on pikem kui Livial, kuid sarnaselt Liviale tegi ka tema tegi oma pojast keisri – kuid seda lausa keisri lihase poja asemel. Agrippina oli naine, kes sai, ehkki kardina taha peidetult, kuulata pealt senati istungeid ning keda kujutati müntidel keisri kujutise vastasküljel täiesti eraldiseisvana.

Nende elulugudes leidub hämmastavaid sarnasusi. Mõlemad naised abiellusid keisriga ning muutusid seeläbi oma abikaasade liitlasteks mitte ainult koduseinte vahel, vaid ka poliitikas. Mõlemal õnnestus oma eelmisest abielust pärinev poeg uueks keisriks saada. Mõlemad said austusavalduste ja privileegide osaliseks, mis olid naistele nende ajastul pretsedenditud. Kahte naist süüdistati ühtviisi oma abikaasa mürgitamises, kuigi tõendid selle osas on vastakad. Mõlemad olid võtmeisikud keisri surmale järgnenud kriisis: ümbritsedes keisri maja vahtkonnaga, tagasid nad sujuva ülemineku vana keisri surmalt uue keisri välja kuulutamisele. Mõlema naise võimu tippaeg oli nende poegade valitsemisaja alguses, kuid siis sattusid viimaste küpsemaks saades poegade vastuollu. Mõlemisse suhtusid antiikautorid vaenulikult, osalt nende kuuluvuse tõttu keisriiki, mida senaatoriseisusest ajaloolased põlgasid, kuid paljuski nende üleastumise tõttu naistele seatud traditsioonilistest raamidest.

Loomulikult oli naiste eludes ja eesmärkides ka märkimisväärseid erinevusi. Agrippina alustas aktiivset osavõttu Rooma poliitikas palju nooremana kui Livia ning seetõttu on temast ka rohkem allikates kirjutatud. Livia eesmärgid olid kindlasti palju vähem ambitsioonikad kui Agrippina omad, ta ei taotlenud oma abikaasaga võrdset võimu isegi mitte antiikajaloolaste liialdustega rikastatud kirjutistes. Agrippina taotles erinevalt Liviast selgelt avalikku võimu ja tunnustust, abikaasaga vähemalt osalist võrdsust. Liviast ei süüdistatud kunagi intsesis nagu Agrippinat (mis sest, et tõenäoliselt alusetult) ning Livia ei surnud vägivaldset surma. Livia jumalikkustati pärast tema surma, Agrippinat ei rehabiliteeritud aga kunagi.

Livia elu mõjutas kindlasti Agrippina oma ja tema teod olid Agrippinale eeskujuks – kuid samas paistab kohati, et Agrippina teod mõlemast naisest piisavalt kaua hiljem elanud ajaloolastele võisid võimendada ka Liviale osaks saanud süüdistusi. Antiikautoritest erinevalt käsitleb moodne ajalookirjutus neid kui head ja halba, samas on ka Agrippina osas viimasel ajal hakatud leebuma. Liviast oma abikaasa mürgitamist moodsal ajal ei usuta, Agrippinast aga üldiselt küll. Kuid niisamuti nähakse Augustust kui head keisrit ja Tiberiust halvimal juhul kehvapoolset; Agrippina vend ja poeg aga kuuluvad kurikuulsate keisrite nimistusse (abikaasa küll mitte nii üheselt). Suhtumine tugevate poliitiliste ambitsioonidega naistesse on ka tänapäeval kohati erinev kui meestesse. Kas Agrippina oli objektiivselt julmem ning veel olulisem: kas tema panus Rooma poliitikasse oli objektiivselt kahjulikum kui Livia oma? Ühest vastust sellele küsimusele kahjuks ka antud uurimustöö ei anna.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Allikad

- Lucius Cassius **Dio** *Rooma ajalugu*. Publikatsioon: “The Roman History: The Reign of Augustus.” London, 1987.
- Lucius Cassius **Dio** *Rooma ajalugu*. Publikatsioon: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/home.html. Külastatud 26.05.2018.
- Gaius **Suetonius** Tranquillus *Keisrite elulood*. Publikatsioon: “Keisrite elulood” Tallinn, 2009.
- Publius Cornelius **Tacitus**, *Annales*. Publikatsioon: “Great Books of the Western World: 15. Tacitus” Chicago, London, Toronto, 1952.
- Naiste õiguste peatükis viidatud muud allikad on publikatsioonist “Roman Social History: A Sourcebook” toim. Tim G. Parkin, Arthur J. Pomeroy. London, New York, 2007.

Kirjandus

- Frank E. **Adcock** “Women in Roman Life and Letters” väljaandes *Greece and Rome vol. 14, nr. 40* Cambridge, 1945 lk 1-11 (e-väljaanne).
- Anthony A. **Barrett** “Livia: First Lady of Imperial Rome” New Haven, London 2002 (e-raamat).
- Anthony A. **Barrett** “Agrippina. Seks, võim, poliitika.” Tallinn, 2008.
- Richard **Bauman** “Women and Politics in Ancient Rome” London, 1994 (e-raamat).
- Jérôme **Carcopino** “Daily Life in Ancient Rome” Yale, 1940.
- Alexis **Dawson** “Whatever Happened to Lady Agrippina” väljaandes *The Classical Journal vol. 64, nr. 6* Chicago 1969, lk. 253-267 (e-väljaanne).

- Inge **Kroppenberg** “Law, Religion, and Constitution of the Vestal Virgins” väljaandes *Law and Literature*, vol. 22, nr. 3 New York, 2010 lk 418-439 (e-väljaanne).
- Andrew **Lintott** “The Romans in the Age of Augustus” Chichester, 2010 (e-raamat).
- Theodor **Mommsen** “A History of Rome under the Emperors” New York, 1992.
- David **Shotter** “Tiberius Caesar” London, 2004 (e-raamat).
- David S. **Potter** (toim.) “A Companion to the Roman Empire” Oxford, 2006 (e-raamat).

Summary

Livia Augusta and Agrippina the Younger

Despite the society of Early Imperial Rome being clearly patriarchal the ancient sources of (political) history mention women quite often and in much more detail than in the context of ‘wife of so-and-so’. Although having a distaste for powerful women their deeds and activism are described by the ancient writers as important. In the government of the Caesars where the line between the public and the private became increasingly thin the women in the imperial household had also a political role.

This work is concentrated on two of the most influential women of the time: Livia Augusta being the first empress of Rome and Agrippina the Younger who took Livia’s achievements and position of the empress and mother of the emperor even further. While Livia is remembered as a positive figure to look up to then Agrippina is almost consensually described as a power-hungry and a universally unpleasant person. How did those two women influence the politics of Rome and how different or similar were they and their goals?

The main emphasis is on the ancient sources, namely Tacitus, Suetonius and Dio. The most throughout picture is given by the first one in his work called the *Annals* written at the beginning of the 2nd century AD in the style of describing events chronologically year after year. As a senator and likely being influenced by his contemporary tyranny of Domitian Tacitus is mostly negatively biased about the emperors and their females including Livia and Agrippina. The second important source is the *Twelve Caesars* by Suetonius written between 117-127 meaning quite the same time as Tacitus did his work. Although Suetonius’s writings are very anecdotal and mostly concentrated on the Caesars he wrote about there are also vivid stories about the people surrounding the emperors and Suetonius offers a great comparison to Tacitus. The third one, Dio’s *Roman History*, is written in 3rd century. Some of the details in Dio’s work are even more horrible than in his predecessors’ but this may well be the result of rumors escalating in time. As a supporting material, several modern writings are used as well.

This thesis is divided into three big sections. To avoid modern misconceptions (as much as possible) about the difference between now and then the first chapter is dedicated on describing the general juridical and practical status of the women in the period. The second is dedicated to Livia Augusta with the subchapters of Livia as the wife of Claudius and the mother of Tiberius. The third is the Agrippina's chapter divided into four: Agrippina as the sister of Caligula, wife of Claudius and mother of Nero and a separate subchapter about the contradicting stories of her death.

One important notion is that in Ancient Rome (and in many societies later and in some still today) the smallest cell of the society wasn't a person but a family. The family was what both men and women served above their personal interests. Lawfully speaking, the family was ruled by the *paterfamilias* - father of the family - who was the oldest male relative. He had by law, the absolute power over the children, women and slaves of the family. Men became independent around puberty, women needed to remain under custody throughout their lives. Yet in reality, the *paterfamilias*'s power was eroding and when a woman married, she did it increasingly in the way that officially she still belongs to the father's family not under her husband rendering her independent of the father's demands.

There were a few prominent exceptions to the women's need to be under custody - Augustus made a law that whenever a woman gives birth to three children (sons) then she becomes independent as well as the priestesses called Vestal Virgins did. Even without real power, the parental authority and character of strong women had an influence in the family regardless.

Livia Drusilla was born in either 59 or 58 BC. She enters the stage of history when Augustus wants to marry her despite she being pregnant and married to another man and he to another woman. It wasn't likely against Livia's will as she was blamed of being a too influential a paramour already before. They got married in 38 BC. She was an influential advisor of her husband and managed to convince Augustus to name her son from the previous marriage - Tiberius - his heir. When Augustus died, Livia was blamed of poisoning him on some accounts

but the modern historians disbelieve it being true. She became the priestess of Augustus and was added to the list of mothers of three despite not all of her children being sons. She also inherited from Augustus the female version of the title - Augusta. She was also the one who had the house where Augustus died been surrounded by guards and arranged smoothly Tiberius's ascension to power. Livia's word helped to save senator's whom had problems with Tiberius and suing her friends was feared due to her influence. Towards the latter years of Livia the relations between her and Tiberius worsened to a point they barely met and Livia lost most of her power. Yet even the ancient sources claim that Livia was the force keeping Tiberius from the cruellest murders and deeds. Livia died in the year 29 AD. While Livia wasn't much honoured during the time of Tiberius, after his death she was deified.

Agrippina the Younger was born in 15 AD. She was already honoured as the sister of Caligula Caesar, given the privileges of the Vestals and Caligula added 'sisters' to the imperial oaths given to him. Also, he created coins with him on the front side and three of the sisters on the back. Those honours were rather symbolic than actual but a chance for Agrippina arrived when Claudius's wife Messalina was killed for conspiracy. Claudius even needed to change the law to marry Agrippina because he was her uncle and it was considered incest at the time and the marriage took place in 49 AD. Agrippina and Claudius were strong allies and Agrippina brought her keen sense of politics, and good skills in acquiring money. Agrippina acquired the right to meet foreign ambassadors on a separate tribunal next to her husband in front of the Roman standards along with the title Augusta. Despite the fact that Claudius had his own son - Britannicus - Agrippina persuaded him to make her Nero the imperial heir. Claudius died in 54 AD allegedly poisoned by Agrippina which is more accepted as true than the case of Livia. Just like Livia she had the palace surrounded by guards and arranged the transition of power between Claudius and Nero.

The beginning of the rule of Nero was the pinnacle of Agrippina's power. She was undoubtedly the most influential person in Rome while her thankful son made gestures like giving the guard the watchword 'best of mothers'. Yet that didn't last long as decadent, lavishly spending and

rebellious son listened less and less the admonishments of her mother. In AD 55 Nero stripped her of the praetorian guard and sent her to live out of Rome. There is only a little mention of her before her death in AD 59. Her death is the most confusing part written about her life with the ancient sources agreeing that she was murdered by Nero. But there is an overly complicated plot where she was attempted to cast into the sea by a collapsing boat and when it failed openly and brutally murdered at her villa. She got no honours even long after her death and was remembered as a horrible person until today.

There is clearly similarities between the lives of Livia Augusta and Agrippina the Younger. It is quite likely that how Livia organized the transition between Augustus and Tiberius was an example for Agrippina to do the same as well as getting her son to rule at the first place. Despite this, their memory in history is very different - Livia considered the good one and Agrippina the bad one - although this is slightly becoming more nuanced these days.

Unlike Livia, Agrippina wanted to achieve public power and died a violent death. Was she much worse a person and more importantly much more damaging to the Roman politics than Livia? A final answer is not given by this thesis and is yet to be discovered.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Getter-Agnes Aareleid** (sünnikuupäev: 24. aprill 1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „**Agrippina Noorem ja Livia Augusta**“ mille juhendaja on PhD Mait Kõiv

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 28. mail 2018